

INTERNATIONAL MAGAZINE

RNI No. 61816/95

ਬਹੁਮੁ ਦੀਜੈ ਬਹੁਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਮਈ 2021

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ
400 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਬੰਧੀ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ

2 ਮਈ
ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ

ਸਮਾਂ
ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ
3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

‘ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ’ ਦੇ ‘400 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ’ ਅਤੇ ‘ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ’ ਦੇ ‘ਆਗਮਨ ਦਿਵਸ’ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ‘ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ’ ਸਮੇਂ ‘ਨੌਗਾਵਾਂ’ (ਯੂ.ਪੀ) ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਸਤਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਮਈ, 2021
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) -
140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੋ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੇ ਮਰਿ ਜਾਉ	11
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	18
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ	23
	ਆਗੈ ਬਸਨ ਸੁਹੇਲਾ	
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਇ.....	32
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
7.	(ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ..... ॥	35
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
8.	ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	38
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
9.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	41
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
10.	ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ	46
11.	ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ	49
12.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	52
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
13.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
14.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਤਉ ਮੈ ਆਇਆ ਸਰਨੀ ਆਇਆ ॥
ਭਰੋਸੈ ਆਇਆ ਕਿਰਪਾ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੬

ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਸਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ-ਓਟ, ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਫਿਤਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਲਈ ਹੋਈ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਲਈ ਹੋਈ ਸ਼ਰਨ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਛਤਾਵਾ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਤਮਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਦਾ ਦਾ ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਚਾਨਣ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਐਸੀ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆਂ ਤਮਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। -

ਜਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ

ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੭

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ਰਨਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਣਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹਾਰ ਕੇ ਹੀ ਸਰਨਿ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ

ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

ਦੂਸਰਾ - ਸਰਨਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦਾ -

ਸਸਾ ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਅਬ ਹਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੦

ਅਵਰ ਓਟ ਮੈ ਸਗਲੀ ਦੇਖੀ

ਇਕ ਤੇਰੀ ਓਟ ਰਹਾਈਐ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੪

ਸਰਨਿ ਵੀ ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਲੈਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੀ ਲਈ ਹੋਈ ਸ਼ਰਨ ਤੁਹਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜਨੋ! ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਐਸਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜੋਕੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਝੱਲਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੀ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨਿ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈਆਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਪਾਧੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ। 'ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਖਾਲਸਾ।' ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ -

ਤਉ ਮੈ ਆਇਆ ਸਰਨੀ ਆਇਆ ॥

ਭਰੋਸੈ ਆਇਆ ਕਿਰਪਾ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੬

ਤੇਰੈ ਭਰੋਸੈ ਪਿਆਰੇ ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੫੧

ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਨਿ ਪੂਰੇ ਦੀ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਵੀ ਪੂਰੀ ਸੀ - 'ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ ਹਰਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਧਾਰਿਆ ॥' ਹੁਣ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ। 'ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਰੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ ॥' (ਅੰਗ-1218) ਬਾਹ ਤੋਂ ਪਕੜਿ ਕੇ ਕੱਢਿਆ। ਨਿਵੇਕਲਾ ਆਦਰਸ਼। ਵਰਤਿਆ ਕੌਤਕ, ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ ਪੂਰੀ, ਜੋ ਕਿ 239 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਫਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਰਾਮਾਤਿ। 1469 ਈ. ਤੋਂ 1699 ਈ. ਤਕ ਦਾ ਸਫਰ ਅੱਜ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। 239 ਸਾਲ ਵਿਚ 10 ਜਾਮੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਪਹਿਲੇ ਆਪੇ ਨੇ ਪਰਮ ਆਪੇ ਦੀ ਸਰਨਿ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕੀਤੀ। ਆਪਾ ਤੇ ਪਰਮ ਆਪਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੫

ਦੂਜੇ ਜਾਮੇ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਦੀ ਸਰਨਿ ਲਈ। ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਣ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਸਫਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। 10ਵੇਂ ਜਾਮੇ ਤਕ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। 10 ਜਾਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜੋਤਿ ਇਕੋ ਰਹੀ। 'ਇਕਾ ਬਾਣੀ ਇਕ ਗੁਰ ਇਕੋ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰ।' ਹੁਣ 10ਵੇਂ ਜਾਮੇ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਸਰਨਿ ਲਈ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। 'ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ ॥ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹਉ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸ ॥'

ਭਾਵ - ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਹੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਰੰਗ ਮੰਚ 'ਤੇ। ਸਦੀਵੀ, ਅਮਰ, ਅਡੋਲ ਆਦਰਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼। ਅਧਾਰ ਹੈ, ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ, ਪਿਆਰ ਵੈਰਾਗ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਨਿ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਜਗ ਬੰਦਨ

ਰਾਖਹੁ ਬਿਰਦੁ ਤੁਹਾਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੩

ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਸਰਨਿ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੂਹ/ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੁੱਖੀ ਵਸਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਰੂਹ ਦਾ ਸਫਰ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ endless (ਅੰਤ-ਰਹਿਤ) ਹੈ। ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਰਨਿ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ

ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥

ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਚਿੰਤਾ ਲਾਹਿ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਰਹਾਉ ॥

ਅਵਰ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਤਉ ਦੁਆਰੀ ॥

ਲੇਖਾ ਛੋਡਿ ਅਲੇਖੈ ਛੂਟਹ ਹਮ ਨਿਰਗੁਨ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥੧ ॥

ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਸਭਨਾ ਦੇਇ ਅਧਾਰੀ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੰਤ ਪਾਛੈ ਪਰਿਓ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਇਹ ਬਾਰੀ ॥

੨ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

ਅੰਗ- ੨੧੩

ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਵੇਦਨਾ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਰਨਿ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗੇ ਫਿਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ ॥' (ਅੰਗ-517) ਨਿਥਾਵਾਂ ਜੀਵ ਥਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰੂਹ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਥਾਂ ਵੀ। ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ।' (ਅੰਗ-940) ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਕੁਝ ਹੋਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕ ਏਕ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਹੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਹੈ। ਇਹੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਪਿਛਲੇ 26 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਦੇ ਉਤੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਤਮ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਹਨ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਹਰ ਲੇਖ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਤੋਂ ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਪਟਾਰੀ ਸਤਾਈਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਆਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਸੁਹੇਲਾ ਬਣਾ ਸਕੀਏ। ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਫਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਜੀ। ਸਫਰ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਤੇ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋਵੇ।

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜੰਦਾ ਲੋੜੀਐ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਮਈ 14 (ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜੰਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ ॥
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪੁਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਇ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ ॥
ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਰਹਿਮਤ ਭਰਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਐ ਮਨੁੱਖ! ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਜੁੜ ਜਾਈਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਪਏ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜੰਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ॥

ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਝੁਕ ਗਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਜਾ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਝੁਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੂਝ ਦੇਵੇਂ, ਫਿਰ ਉਹ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ -

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ

ਉਹਦਾ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਹਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਹਦਾ ਇਕ ਹੁਕਮ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਉਪਰ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਇਹ

ਆਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਪੰਛੀ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ, ਦਰਿਆ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ

ਉਹਦਾ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਹਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਹਦਾ ਇਕ ਹੁਕਮ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਉਪਰ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਇਹ ਆਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਪੰਛੀ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ, ਦਰਿਆ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥

ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ

ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧

ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਝੁਕਣ। ਜੇ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਗ ਕੇ ਦੁਖ ਲਿਆ ਹੈ? ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੁਖ ਦੇਵੇਂ ਜਾਂ ਦੁਖ

ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਹਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ

ਇਕਿ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਅਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੧

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਹੜਾ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ? ਜੇ ਕੁਝ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਜ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਉਸ ਸਰਵ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਹੀ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਭਰੀ ਭੜਾਸ ਕਦੀ ਵੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਕੱਢੇ। ਕੇਵਲ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ, ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਗਾਵੈ ਕੇ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ ॥

ਗਾਵੈ ਕੇ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਕੋਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਜਾਣ ਕੇ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੇ ਗੁਣ ਵਡਿਆਈਆ ਚਾਰ ॥ ਅੰਗ- ੧

ਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਤੇਰੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਤੇਰੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵੈ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਕਈ ਕਠਿਨ ਤੋਂ ਕਠਿਨ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜਦੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਚ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬੁੱਧੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਕਠਿਨ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆ! ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੇ ਸਾਜਿ ਕਰੇ ਤਨੁ ਖੇਹ ॥ ਅੰਗ- ੨

ਕਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤਨ ਸਾੜਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਵੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਾਹਿਬ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਜਿਸ ਉਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਿਰਜਿਆ, ਆਪ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ -

ਗਾਵੈ ਕੇ ਜੀਅ ਲੈ ਫਿਰਿ ਦੇਹ ॥

ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਤਰੁੱਠ ਕੇ, ਰਹਿਮਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਵੀ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ॥

ਹਰ ਚੀਜ਼, ਹਰ ਤਾਕਤ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਝੁਕੇ ਹਨ। ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਝੁਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨਾਂ! ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਜੀਅ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਬਾਹ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਜਾਵੇਂ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਹਿ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਭੈਅ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੈਅ ਵਿਚ ਸੂਰਜ, ਭੈਅ ਵਿਚ ਚੰਨ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਜੀਵ ਨਿਵੰਨਿ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਭੈਅ ਵਿਚ ਹੈਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੂੰ ਭੈਅ ਵਿਚ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਚੰਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ

ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਉ! ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸੁਆਰਥ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ॥

ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪਾਪ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੱਜਣ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੱਜਣ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਣਗੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਸੱਜਣ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੋਲੋਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲਵੇਗਾ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਲਕ ਦਾ ਦਾਮਨ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਮਨ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਭਰੀ ਪੁਕਾਰ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਡਰਾਵਾ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕਣ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਪਿਉ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ, ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝਰੀਟ ਨਾ ਆਈ। ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਅੱਗ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਵਿਗਾੜ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ ਪਿਉ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਾ ਸਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੜ ਪਕੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ

ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਰਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦਾ ਅਕਸਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੈਦਖਾਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਕੈਦੀ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੋਡੇ ਗਿੱਟੇ ਰਗੜਦਿਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਤੜਪ-ਤੜਪ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਰਾਜਸੀ ਕੈਦੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਆਮ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਸ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਰਾਜਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਅੱਜ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਉਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੋਲੇ ਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਕਲੀਆਂ ਪਕੜਵਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੱਜਣ ਦਾ ਦਾਮਨ ਪਕੜੇਗਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਨ, ਜੁੜੇਗਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੁੜੇਗਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਲੜ ਫੜੀ ਰੱਖੇਗਾ ਤਾਂ ਜਮਦੂਤ ਦੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਕਬਿੱਤ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਗਗਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੋ ਦਮ ਫੁਰਨਾ ਉਠਣਾ ਕਿ ਮਨਾਂ! ਕਿਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਫੁਰਨਾ ਉਠਣਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਠਦਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੀ ਭਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਘੁਮਾ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੀ ਭਲਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ

ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਤੁਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਥਾਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਸ ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਝੁਕਿਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਰਖੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਵੀ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ? ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਜਣਾ! ਕੋਰਾ ਕਾਗਜ਼ ਲੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਨੇ ਗਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਤੂੰ ਉਸੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਤੇਲ ਵਿਚ ਜਾਂ ਘਿਉ ਵਿਚ ਡੁੱਬੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਵੇਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਗਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਰੋੜਾਂ ਮਣ ਰੂ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਚਿਣਗ ਲਗਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਰੂ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਤੀ ਵੱਟ ਕੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਲ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਤਾਂ ਦੇਵੇਗੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾੜ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟੀਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਉਹ ਟੁਕੜਾ ਕਿਸੇ ਬੇੜੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲੱਕੜ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦੇਵੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐ ਜਮਦੂਤ ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੁਰਿਆ ਹੈਂ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਝੁਕਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ॥

ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਝੁਕ ਗਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀ ਉਸ ਨੇ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਕਤ ਚੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਮਾਣਕ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਨੁ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ।

ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ॥

ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਹੀ ਕੌਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਕੌਤਕ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ

ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਉਹ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥

ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਈ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਧੰਨ ਹੀ ਕਹੀਂ। ਉਹ ਵਡਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਏ, ਦਾਤਾ! ਕੀ ਲੜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਫੜ ਲਈਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮੋਤੀ ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਹੀਂ ਭਾਈ -

ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵਨਿ॥

ਜੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਰੋਵੇ ਕਿਉਂ। ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਵੀ ਨਾ ਬਣਾਈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੁੜਿਆ ਹਾਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬਸ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖ ਲੈਣਾ, ਇਕ ਖਿਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਿੜਕਦਿਆਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਹਉਮੈ ਮਾਰ ਦੇ। ਜੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਸੋਚੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ॥

ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਮਾਣਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੂੰ ਕਈ ਜਨਮ ਲਾ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ-

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ ॥

ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੨

ਉਹ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਦਾਤਾ! ਜਿਗਰ ਤਾਂ ਤਪਦਾ ਬੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਾਈਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ।

ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ॥

ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਸ ਲਈ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏ। ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਉ, ਅੰਦਰੋਂ ਦਾਮਨ ਫੜੀਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ, ਫਿਰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 ਤੇ)

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸ਼ਾਨ - .....

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 289

ਧਾਰਨਾ - ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ,
ਪਿਆਰੇ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ।

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟ ਆਗ ਉਠੇ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇ ਕੈ ਫੇਰਿ ਆਗ ਮੈ ਮਿਲਾਹਿੰਗੇ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਧੂਰ ਤੇ ਅਨੇਕ ਧੂਰ ਪੂਰਤ ਹੈਂ,
ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਨਦ ਤੇ ਤਰੰਗ ਕੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈ
ਪਾਨ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਬੈ ਪਾਨ ਹੀ ਕਹਾਹਿੰਗੇ॥
ਤੈਸੇ ਬਿਸੁ ਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ
ਤਾਹੀ ਤੋ ਉਪਜ ਸਬੈ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਹਿੰਗੇ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ,
ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ। ਕੰਨਾਂ
ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ। ਦੂਰ-
ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਪ ਆਏ ਹੋ, ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਫਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ
ਜੋ ਫਾਰਮੂਲਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ-

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੬੯

ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਾਂਗੇ ਫੇਰ
ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਫਲ ਮਿਲਦੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੫੪੬

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਹੁਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ -
ਆਪੁ ਆਪੁਨੀ ਬੁਧਿ ਹੈ ਜੇਤੀ॥
ਬਰਨਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤੁਹਿ ਤੇਤੀ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਕਿਸੇ ਜਮਾਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ
ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੜੇ-ਬੜੇ
ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਕ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਹੋਇਐ ਉਸ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਦਾ, ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ
ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ।
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਸਤੇ ਕੈਦ ਕਰ
ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਇਕ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਹੋਰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਬਣਾਈ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੁਟੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਹ ਤਾਂ
ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ-
ਕਰਦੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠਲੀਆਂ
ਜੂਨਾਂ 'ਚੋਂ ਚਲਦੀ-ਚਲਦੀ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੋਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਅੰਗ- ੧੭੬

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਅੱਗ
ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਲ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਿਥੇ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ,
ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ
ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਨਿਕਲਦੈ
ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ
ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ
ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥

ਅੰਗ- ੫

500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ
ਬਗਦਾਦ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਾ ਪੀਰ
ਦਸਤਗੀਰ ਐਨਾ ਖਿੜਿਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਕਾਫ਼ਰ

ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਓ, ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨਾ ਮਾਰੋ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਬ ਜਾਵੇ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਪੱਥਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ - ਬੱਚੇ ਵੀ, ਬੁੱਢੇ ਵੀ, ਬਿਮਾਰ ਵੀ। ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਬੰਦਾ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਾਫ਼ਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਕੁਫ਼ਰ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਗੁਨਾਹ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਉਤਰ ਜਾਵੇ। ਇਹਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਥੱਲੇ ਦਬ ਦਿਓ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਲੋਕ ਪੱਥਰ ਚੁਕੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਯਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਨਾ ਲੱਭੋ, ਦਲੀਲ ਇਹਦੀ ਮੁਕ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਉਹ ਮਾਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ। ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਉਹਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਤਾਂ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਸੰਪੂਰਨ ਧਰਮ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਕਸੂਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਸੂਰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਦਿਤਾ ਸੀ ਨਾ - '**ਪਾਤਾਲ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ** ॥' ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਇਕ ਹਿੰਦੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਇਸ ਪੀਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਦਸੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਨਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਚਨ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਰ ਦਿਓ ਇਹਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੇ - ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ, ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ।' ਜਿਥੇ ਤਕ ਅਵਾਜ਼ ਗਈ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ। ਹੱਥ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬਾਹਾਂ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਨਾ ਪੱਥਰ ਛੂਟਦੇ, ਨਾ ਬਾਂਹ ਹਿਲਦੀ ਹੈ। ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪੀਰ ਨੇ। ਅਖੀਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਪੀਰ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਪੱਥਰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਨ ਆਏ ਨੇ? ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ, ਲੱਖਾਂ ਆਗਾਸ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਦਿਸਦੇ, ਜਿਹਦੀ ਅੱਖ

ਸਾਬਤ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਦੇਖ ਸਕਦੈ। ਜਿਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਘੱਟ ਹੈ ਉਹ ਨੇੜੇ ਦੇਖ ਸਕਦੈ। 14 ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 14 ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਹੈ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਰਚ ਦਿਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਬੰਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਸੋਚ ਹੈ - Eat drink and be merry for we shall have to die. (ਖਾਓ ਪੀਓ ਐਸ਼ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਆਖਰ ਮਰ ਜਾਵੈ) ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਇਹ ਪਤੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਣ ਸੀ, ਨਾ ਇਹ ਪਤੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਸੋਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਸੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੈਂ ਕੁਛ ਸੀਗਾ? ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚੇਪੂਰਵਕ ਵੀ ਕੁਛ ਹੈ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ-

ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ॥

ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਿਤ ਹੈ ਤਹਾਂ॥

ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਿਆ ਸਾਧੀ॥

ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਅਰਾਧੀ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪੱਸਿਆ ਭਯੋ॥

ਫੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥

ਚੌਧਰੀ

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਆਹ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, 'ਹਿੰਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬਰਫ਼ ਨੂੰ। 'ਹੇਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਸੱਤ ਚੋਟੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਐਨੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਐਨੀ ਭਗਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕੋਈ। ਵਜੂਦ ਤਾਂ ਸੀ ਨਾ ਫੇਰ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਬਚਨ ਕਰਕੇ -

ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ, ਕਰਹੁੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।

ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ। ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਲਿਆਂਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ

ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ, ਮੈਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਸੋ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਜੂਦ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਨਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਜੋ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਦੇਖ, ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਹ ਮਿਥ ਲਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ, ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਉਣੀ, ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ -

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ ॥

ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥ ੨੭ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਗਜ਼ਨੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਟਰਕੀ ਤਕ ਓਧਰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਤਕ ਓਧਰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ, ਹੇਠਾਂ ਈਰਾਨ ਵਗੈਰਾ ਸਾਰੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ ਉਸ ਨੇ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚਲਦੇ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੌਲਤ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੱਗੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਲੱਖ ਰਸਾਲਾ ਸੀ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਸੀਗੇ, ਦੋ ਲੱਖ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਐਨੀ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਦੌਲਤ ਇਥੋਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਬਚ ਸਕਦੇ। ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਜਿੰਨਾ ਕੁਛ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ 'ਚ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿਓ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਦਿਓ ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਲਵਾਂ। ਫੱਟੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਕੇ। ਵਿਚਾਲੇ ਦੀ ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਉਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰੇੜ੍ਹਦੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ, ਨਾਲੇ ਰੋਈ ਜਾਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਬੜਾ ਰੋਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕਰਿਆ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ -

ਸਾਈ ਜਾਇ ਸਮਾਲਿ ਜਿਥੈ ਹੀ ਤਉ ਵੰਞਣਾ ॥ ੫੮ ॥

ਅੰਗ-੧੩੮੧

ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵਸਣਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਚੱਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਜੋ ਉਲਾਦ ਹੈ ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਣੈ ਸਭ ਕੁਛ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਣੇ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਨੇਕੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰੀ, ਇਕ ਗੱਲ

ਕਰੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਜਨਾਜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਢੋਲ ਵਜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਪੈਰ ਮੇਰੇ ਨੰਗੇ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਫੱਟੀਆਂ ਲਾ ਦਿਓ ਕਿ ਖਰਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾ ਰਿਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰੀਸ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੋਝ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਦੋਜਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਾਂਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ?

ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਧਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦੈ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ॥

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੬

ਦੇਣਾ ਪੈਣੈ ਲੇਖਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੋ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ। ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਨੇ -

ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਞਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ, ਸੰਤ ਤਾਂ ਦਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹੋ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਐ,

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣੇ ਦੀ।

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅੱਖਰ ਵਰਤਿਆਂ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ immune, ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਛਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਗਈ। ਦਵਾਈ ਓਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਾਤਰਾ ਸੀ ਉਹਦੀ। ਫੇਰ ਹਟ ਕਿਉਂ ਗਈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਮੱਛਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਗਏ, immune ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਇਹ ਦਵਾਈ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ immune (ਅਸਰ-ਰਹਿਤ) ਹੋ ਜਾਂਦੈ।

ਉਹ ਉਪਰਲੀ ਤਹਿ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਐ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਵੀ ਹੈ? ਐਨਾ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ? ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਸੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਰ ਰਹਿਤ (immune) ਹੋ ਗਏ, ਇਕੋ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੁਣ ਕੇ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਓਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਕਾਕਾ, ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਨਾ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੰਮ ਆਏਗੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਚੇ immune (ਅਸਰ-ਰਹਿਤ) ਹੋਏ-ਹੋਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਨੰਬਰ ਰਿਕਾਰਡ ਲੱਗਿਐ ਅੱਜ। ਹਸਦੇ ਨੇ। ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਵ (sense) 'ਚ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫਲਾਣੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਲਾਇਐ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ। ਆਹੀ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਹੁੰਦੇ। ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਓ, ਸਮਝੋ ਨਾ ਸਮਝੋ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਲੰਘ ਜਾਣੈ। ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁੜ ਕੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਪਛਤਾਵਾ ਰਹਿ ਜਾਣੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਫਿਕਰ ਜੇ ਆਪ ਹੋ ਵੀ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਸਰੀਰ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (problem) ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿ ਮਨ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਬਹੁਤ ਪਏ ਅਸਗਾਰ ਗੋਤੇ ਖਾਹਿ ਨ ਨਿਕਲਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੫

ਐਨੇ ਛੇਦ ਮਨ (groves mind) ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ, ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ 'ਚ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਲ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ, ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹੈ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਵੀ। ਸਭ ਇਕੋ ਥਾਂ ਨੇ। ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਠੀਕ ਹੈ ਅੱਖਰ ਯਾਦ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੇ ਬਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਹਿਲਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕੁਛ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਗੋਬਿੰਦ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਬੜਾ ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਰਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜਾ

ਇਕ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦੇ। ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਗੁਰੂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ! ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਬੰਦਾ, ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਵਾਂ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੈ ਜੂ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲ,
ਇਕ ਦਿਨ ਪੈ ਜਾਣੈ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਗਹਿਰੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕੰਢਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਰੰਗਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ, ਮਾਹੀਗੀਰ ਆਇਆ, ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਲ ਸੁੱਟਿਆ, ਮੱਛੀਆਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਖੇਲੂ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਛਲੀ ਜਾਲ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਰੁ ॥
ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੇ ਵੇਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਛਲੀ ਦੇ ਜਾਲ ਪਿਐ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਲ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ Zig-Zag ਅੱਖਰ ਹੈ ਇਕ ਅੰਗੂੜੀ ਦਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਵਿੰਗਾ ਤੜਿੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਖਾਹੀ ਪੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਥੇ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਦੇ ਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਕਿਹਦੇ ਵਲ ਪਿਛੋਂ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਅੱਜ ਤਕ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਆਇਐ, ਉਸ ਨੇ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲਈ, ਅਖੀਰ ਉਹ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ

ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ
ਜਿਹਨੇ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਕਾਲ ਨੇ ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਨੈ,
ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੇ ਦੇ।

ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤੁ ॥ ੧

ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਸਿ ਹੈ ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੧

ਸੰਸਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੈ ਬਹੁਤ
ਸੋਹਣਾ, ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਫਰੀਦਾ ਪੰਖ ਪਰਾਹੁਣੀ ਦੁਨੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗੁ ॥

ਨਉਬਤਿ ਵਜੀ ਸੁਬਹ ਸਿਉ ਚਲਣ ਕਾ ਕਰਿ ਸਾਜੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਕਾਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵਜ ਰਿਹੈ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ
ਆਪਣੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਦੁਰਾਹੇ
ਕੋਲ ਇਕ ਬਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਪੁਲ ਦੇ ਕੋਲ ਉਲਟ
ਗਈ 45 ਬੰਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਕੀ ਪਤਾ ਜੇ ਨਹਿਰ 'ਚ ਗਿਰਦੀ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਰ ਜਾਂਦੇ।
ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ
ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਡੇ
ਕੋਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਤਾਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਕੀ ਪਤੈ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣੀਏ।
ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ
ਛੇਤੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ, ਆਹ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਦੇਖਦਾ
ਹੈਂ ਨਾ, ਨਛੱਤਰ ਦੇਖਦੇਂ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਪਹਾੜ
ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਰਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਮੇਂ
ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਧਰਤਿ ਆਕਾਸੁ ਪਾਤਾਲੁ ਹੈ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਬਿਨਾਸੀ ॥

ਬਾਦਿਸਾਹ ਸਾਹ ਉਮਰਾਵ ਖਾਨ ਢਾਹਿ ਡੇਰੇ ਜਾਸੀ ॥

ਰੰਗ ਤੁੰਗ ਗਰੀਬ ਮਸਤ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਿਧਾਸੀ ॥

ਕਾਜੀ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕਾ ਸਭੇ ਉਠਿ ਜਾਸੀ ॥

ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ ਕੋ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਾਸੀ ॥

ਰੋਜਾ ਬਾਗ ਨਿਵਾਜ ਕਤੇਬ ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ ਸਭ ਜਾਸੀ ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ ਸਭ ਆਵੈ ਜਾਸੀ ॥

ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਬੰਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੦

ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਾਸ਼ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਬਣੀ ਹੈ ਚੀਜ਼ ਉਹਨੇ ਢਹਿਣਾ ਹੀ
ਢਹਿਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ
ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਨਾਮ ਸੀ ਉਹਦਾ ਭਾਈ

ਪਿੰਗ, ਉਹਦੇ ਗਹਿਰੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ
ਜਾ ਰਿਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਵਾ ਦਿਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ
ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਮੈਂ ਇਸ
ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ
ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ
ਤਾਂ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ
ਲੱਗੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਬਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।
ਬਾਣੀ ਬਾਣ ਹੈ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ
ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੁਲਟ-ਪਰੂਫ ਜੈਕਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ
ਹਾਂ ਕਿ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬਾਣ
ਸਾਡੇ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਸੁਣਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ
ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਐ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ
ਐਸੇ ਭਾਵ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ,

ਮੇਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕ।

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥

ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੪

ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ
ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ
ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦੈ? ਉਥੇ ਦੇ
ਉਥੇ ਨੇ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਿਐ,
ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਆ ਗਈਆਂ
ਕਿ ਹੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣੈ? ਇਥੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼
ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ? ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਐਸੇ ਵਿਚਾਰ
ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ
ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ
ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੈਂ ਅੱਜ
ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ
ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ
ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣੈ ਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।
ਇਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ
ਕੋਈ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਲਗਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਰਾਹ ਪਾਵੇ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਠੀਕ ਹੈ। ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ
ਅਸੀਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੋ
ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਕਰ ਲਏਗਾ -

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਕਢਿ ਰਤਨੁ ਦੇਵੈ ਪਰਗਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੦

ਫੇਰ ਉਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਤਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰੇਂਗਾ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਪੁਛ ਲੈਣਗੇ ਜਾਂ ਤੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦੇਈਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਕ ਤਾਂ ਜਨਮਾਂ -ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਰੇਕ ਦੀ ਅੰਸ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੈ। ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਪਏ ਹਾਂ, ਸੱਪ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਭੂਤ ਬਣੇ ਹਾਂ, ਭੂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਛਲ ਵਲ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆ। ਪਸ਼ੂ ਬਣੇ ਹਾਂ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਖੋਹ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਈਆਂ ਨੇ-

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ

ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੧

ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ, ਬਗੈਰ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਤੇ ਫਲ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰਖਣੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ 'ਚ ਮੈਲ ਹੈ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਲ ਚੜ੍ਹੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦਿਸਿਆ ਕਰਦੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਿਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੈ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਰਗਹ ਮਿਲਦੈ ਥਾਉਂ,

ਜੇ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹੁ ਲੁਡਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੩੩ ॥

ਅੰਗ- ੨੬

ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਇਹ। ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਮਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੈ, ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਇੱਜਤ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੁੰਗੜਿਆ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ -

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥

ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੋਊ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੨

ਸਾਰੇ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਮੁਖ ਉਜਲੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹੁ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੩

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ, ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ। ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਪੂਰਬਲਾ ਕਰਮ ਜਾਗ ਪਿਆ ਤੇ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਰਿਝਾ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੯

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਨਤਾ ਤਾਂ ਕੰਗਾਲ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੀ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਧਾਮ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਆ ਕਰਦੈ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੋ ਕੰਮ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਹਲ ਕੱਢਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਸੰਕੋਚ ਲਏ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦੈ, ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੈ, ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਂਦੈ, ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ, ਜਾ ਕੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੈ, ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਝੋਕਦੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਸਤਰ ਧੋਂਦੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੈ ਜਾ ਕੇ, ਚਰਨ ਦਬਾਉਂਦੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਰਦੈ, ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੈ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਧਿਆਨ (attention) ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨ (attention) ਨਾ ਦੇਵੇ ਕਿਸੇ ਵਲ, ਚਾਹੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜੇ ਧਿਆਨ (attention) ਖਿੱਚ ਲੈਣ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਰੌ ਚਲਦੀ ਹੈ ਦਿਆਲਤਾ ਦੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ। ਜਦੋਂ attention ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਬੰਦਾ 50 ਕੋਹ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਚੱਲਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ 'ਤੇ

ਬੈਠਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਧਿਆਨ attention ਦੇਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਬਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਬਿਰਤੀ ਉਹਦੀ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਰੁਖ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕੱਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੌਕਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਜਾ ਕੇ ਗਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾਇਆ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਬਚਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਕੀ ਮਨੋਰਥ ਲੈ ਕੇ ਤੂੰ ਗੱਲ ਕਰਦੈਂ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰਾ,
ਜੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਨਾ ਆਵਾਂ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲਗਦੈ,
ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੰਮਣਾ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਰਨਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀਆ ਮਿਲੈ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰਾ ॥
ਤੁਠਾ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਤਾਪੁ ਗਇਆ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੬

ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨੋ ਤਾਪ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਇਹ
ਲਹਿ ਜਾਣ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ
ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ
ਵਸ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਛੁਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ।
ਲੇਕਿਨ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ
ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ
ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੫

ਉਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਸ਼ਬਦ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ
ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ
ਕਰੇ, ਮੈਨੂੰ ਦਸੇ ਕਿ ਫੇਰ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਸੀ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ
ਕਿਵੇਂ ਲੰਘੇ ਸਾਡੇ, ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ 'ਚ ਗਏ। ਪਰ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਅੰਤਰਮੁਖ
ਸੁਰਤ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਧੁਨ ਦੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ
ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੇਟਾ! ਐਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ?
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ! ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ
ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ
ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣਾ
ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨

ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ ਨਾਮ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਸਕਿੰਟ-ਸਕਿੰਟ ਬਾਅਦ
ਪਤ ਲਹਿੰਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਤ ਲਹਿ ਰਹੀ ਹੈ
ਤੇਰੀ। ਸੋ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ
ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਬਖਸ਼। ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ
'ਚ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਜੀਵਨ
ਵਾਲੇ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦਿਆ ਕਰਦੇ
ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਜੀ (ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ)
ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਚਾਚੀ ਆ ਗਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੀ,
ਹੀਰਾ ਸਿੰਘਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ
ਚਾਚੀ! ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਚਲਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰਖ ਦਿਤਾ ਉਸ ਦੇ। ਐਨੀ
ਝਰਨਾਹਟ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਲਿਟਣ
ਲਗ ਗਈ। ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੱਥ, ਲਿਟਦੀ-ਲਿਟਦੀ
ਮੁੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਆਈ, ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਹੱਥ ਰਖ
ਦਿਤਾ। ਉਹ ਐਨਾ ਮਹਾਨ ਰਸ ਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿ
ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਚਲੇ
ਗਏ। ਹੇਠਾਂ ਜਦੋਂ ਉਤਰੇ ਚੁਬਾਰੇ 'ਤੇ, ਚਾਚੇ ਦੇ ਲੜਕੇ
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਈ! ਬੇਬੇ ਗਈ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ
ਭਾਈ! ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸੀਗਾ, ਹੇਠਾ ਨੀਂ ਆਉਂਦੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਸੇ
ਸਮੇਂ ਆਏਗੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਉਸ ਨੂੰ,
ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਨਾਮ ਜੀਵਨ
ਹੈ।

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੯

ਜੇ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੮

'ਚਲਦਾ.....!'

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-24)

ਸੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੋ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਲਾਂ, ਪੇਚਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋ; ਜੀਵਨ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਢਾਰਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ ਜਾਵੇਂ, ਅਜੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਗੁਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈਂ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ
ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ
ਫੁਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ॥
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ
ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ॥
ਝੁਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ
ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ॥
ਅਜਹੁ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ
ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - ੭੨੬

ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੇਸ਼ਰਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਜੀਵ, ਮੂਰਛਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਜੀਵ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਜਾਗ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ; ਫੇਰ ਐਸੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਰੋਗ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸਦੀ ਮੂਰਛਾ ਖੁਲ੍ਹ ਸਕੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਅਉਖਧ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਉਖਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

‘ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਗਲੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇਗਾ; ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜੋ ਕੁਛ ਉਪਰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਭੁੱਖ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਸਤਸੰਗ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਇਕ ਬਾਹਰੀ, ਦੂਜਾ ਅੰਤਰੀਵ ਜਿਸਨੂੰ ਬਹਿਰੰਗ ਅਤੇ ਅੰਤਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾ, ਮਜ਼ਹਬ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਹੋਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਬਚਨ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੀ ਮੇਰ ਤੇਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਲ ਵਧਣ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਭੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹਨ; ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਵਸਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ।

ਇਸ ਗੁਪਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਈ ਦੋ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਗਿਆਨ ਦਾ, ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਵੀਚਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚ ਤਰਕ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਅੰਤਮ ਹੋਂਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਰੂਪ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਰੂਪ ਰੇਖਾ, ਕੋਈ ਬਰਨ, ਚਿਹਨ, ਕੋਈ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਕੋਈ ਨਾਂਵ-ਥਾਂਵ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕੇਵਲ ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਤਿ ਹੀ ਹੈ। ਸਤਿ being (ਹੋਂਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ‘ਹੈ’ ਭੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰੋਤ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਨੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਤਕ ਕੇ ਕੋਈ ਨਿਰਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਸ ਏਕੰਕਾਰ ਸਰੂਪ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਤਰਕ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਏ, ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਫਸ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਕੀ ਮੈਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਥੂਲ ਦੇਹੀ ਹਾਂ ਜਾਂ ਮੈਂ

ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਪੰਜ ਕ੍ਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁਧ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਹੰਭਾਵ ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਗਿਆਨਮਈ ਹੋਂਦ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਗੁਪਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਹੇ ਇਸ ਦਾ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਇਹ ਖੋਜੀਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਗੰਮਤਾ ਅਤੇ ਅਗੋਚਰਤਾ ਉਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਝਦਾ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਖੋਜਾਂ ਉਪਰ ਇਸਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਇਕ ਜੁਜ਼ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਡੱਤਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਇਕ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਰਨੇ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਕੋਈ ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਬੇਅੰਤ ਪਸਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਘੱਲ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੇ, ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਥੱਕ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਸੂਝ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿੱਡੀ ਸੂਝ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਸ ਖੇਲੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਉਹ ਬੇਅੰਤਤਾਈ (infinity) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਨਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਏਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ॥

ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਕੋਇ॥

ਏਵਡੁ ਉਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ॥

ਤਿਸੁ ਉਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - ੫

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਖੋਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਹ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਬਿੰਬ) ਪੈਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਚਿਲਜੁਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਚਮਕ ਪੱਥਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਲਟਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਣ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਚ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਉਚੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਘਟ ਵਧ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧਮਾਕਾ (Big bang) ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਰਸਾਇਣਕ (chemical) ਅਸਰਾਂ ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅਨਾਦੀ ਜੀਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ, ਇਸ ਨੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਹਉਂ ਧਾਰੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੀਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਕੀ ਸੀ ਤੇ ਕਦੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਹੋਈ? ਸਾਰੇ ਸਿਆਣੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਬਿਲਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ

ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ॥

ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ

ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ॥

ਅੰਗ - ੬

ਅਜਿਹੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਓ ਹੈ, ਨਾ ਜੀਵ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਓ ਹੈ। ਉਹ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜੀਵ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸਦੀ ਸਮਰਥਾ, ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ, ਉਸਦੇ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਭੁਲ ਭਲਾਈਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਤਰਕ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਵੇ। ਪਰ ਇਸ ਗਿਆਨ ਵਰਗ ਵਿਚ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਭਰਮ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਇਸਨੂੰ ਇਕ ਅਗੰਮੀ ਖੇਡ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕੋ ਇਕ ਹੋਂਦ ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਏਕੰਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਕੁਦਰਤ (ਮਾਇਆ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ compress (ਸੁੰਗੜਦੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ

ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤਿ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਬੇਅੰਤਤਾਈ (infinity) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ (ਉਹ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ) ਜੋ ਖੰਡਾਂ ਬੁਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਭੀ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖੋਲ੍ਹ ਭੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਣੇ ਭੀ ਸੱਚ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਕਾਰ ਭੀ ਸੱਚ ਹਨ, ਉਸਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਭੀ ਸੱਚ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸਲਾਹ ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਸੱਚ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋਂਦਾਂ ਸਦੀਵ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੋ ਇਸ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪਸਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਹਨ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵੀ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੀਵ ਵੀ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਹੜ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬੀਜ ਜਦੋਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਬੀਜ ਹੀ ਬੋਹੜ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਬੀਜ ਦਾ ਰੂਪ ਫੁੱਲ ਹੈ, ਉਸੇ ਬੀਜ ਦਾ ਰੂਪ ਫਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਫਲ ਵਿਚ ਉਹੋ ਬੀਜ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਠਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ ॥
ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥**

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਕਈ ਵਾਰੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਧਰਤੀ, ਅਸਮਾਨ ਮਿਥਿਆ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸੱਚੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਜੋ ਅਸੀਂ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਕੋ 'ਸੱਚ' ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਗੁਪਤ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁਜਾਇਸ਼ ਹੀ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਟੱਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥**

ਅੰਗ - ੧

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਬੁੱਧੀ ਬਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜੋ ਇਸ ਮਨੁੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਕ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਲ ਸਚਾਈਆਂ ਪਰ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਮਝਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰਾ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਸਰੇ ਹੋਏ ਸੱਚ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ। ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮਤਾਈਆਂ ਤਕ ਵਿਦਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਮਲੀ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਵਾਪਰ ਜਾਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਤਾ ਕੀਆ ਗਲਾ ਕਥੀਆ ਨਾ ਜਾਹਿ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥
ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥
ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥**

ਅੰਗ - ੮

ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਨਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਹੈ ਉਹ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਰਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਰਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਭਲਾਈਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਹੁੱਸ, ਹੰਭ ਕੇ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵੀ ਸੱਚ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਜ਼ਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਕ ਪੁਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਣੀ ਉਹ ਅੰਤ੍ਰੀਵੀ ਗਿਆਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਹਦ ਉਲਾਂਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਣੇ, ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਅੰਤ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਏਕੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ-

**ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ ॥
ਗੁਰ ਪੁਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੁਝਿਆ ॥
ਜਬ ਦੈਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੂਲੁ ॥**

ਅੰਗ - ੨੮੧

ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਤ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਬਗੈਰ ਤਰਕ-ਬਿਤਰਕ ਕੀਤਿਆਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੋਂ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ-

ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ॥
ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀਂ ਦੀਸੈ ਆਖੀ॥
ਮਮਤਾ ਜਾਲੁ ਕਾਲੁ ਨਹੀਂ ਮਾਥੈ
ਨਾ ਕੋ ਕਿਸੈ ਧਿਆਇਦਾ॥
ਨਿੰਦੁ ਬਿੰਦੁ ਨਹੀਂ ਜੀਉ ਨ ਜਿੰਦੋ॥
ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਖੁ ਨਾ ਮਾਛਿੰਦੋ॥
ਨਾ ਤਦਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕੁਲ ਓਪਤਿ
ਨਾ ਕੋ ਗਣਤ ਗਣਾਇਦਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੫

ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਭਾਉ ਨਾ ਭਗਤੀ ਨਾ ਸਿਵ ਸਕਤੀ॥
ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਬਿੰਦੁ ਨਹੀਂ ਰਕਤੀ॥
ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ
ਸਾਚੇ ਏਹੋ ਭਾਇਦਾ॥

ਅੰਗ-1036

ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਅਕਾਰ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਵ ਵੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ
ਹੁਕਮ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ॥
ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ
ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ॥
ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ
ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ॥
ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ
ਇਕਿ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਅਹਿ॥

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ
ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ
ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - ੧

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ॥
ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ਉਦੈ ਨਹੀਂ ਆਸਤ॥
ਕਹਤਾ ਬਕਤਾ ਆਪਿ ਅਗੋਚਰੁ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ॥
ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਆਡਾਣੁ ਰਹਾਇਆ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਉਪਾਏ
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਦਾ॥
ਵਿਰਲੇ ਕਉ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਸਬਾਇਆ॥
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਅਰੰਭੇ
ਗੁਪਤਹੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਦਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੬

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਮੌਜ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿ ਹੀ ਸਤਿ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ -

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ॥
ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ॥

ਅੰਗ - 294

ਜੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ॥
ਅੰਬਰੁ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆ॥
ਵਿਣੁ ਬੰਮਾ ਗਗਨੁ ਰਹਾਇ
ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਿਆ॥
ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਉਪਾਇ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣਿਆ॥
ਕੀਏ ਗਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਚੋਜ ਵਡਾਣਿਆ॥

ਅੰਗ - 1279

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ
ਤੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ॥
ਐਸਾ ਬਲੁ ਛਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਦੀਆ
ਹੁਕਮੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 1345

ਜੇ ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਖਲ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਤੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਜਾਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਇਹ ਅਸਾਡਾ ਕਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਾਇ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਤਿ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਮਿਸਾਲ ਲਈਏ ਕਿ ਇਕ ਬੀਜ ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਗੈਰ ਹਿਲਜੁਲ ਅਤੇ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਬੀਜ ਆਪਣੇ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੀਜ ਪਸਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬੋਹੜ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਦਰੱਖਤ, ਕਿੰਨੇ ਟਾਹਣੇ, ਕਿੰਨੇ ਪੱਤੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਸਤਿ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੀਜ, ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਿਉਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਤ ਹਾਂ। ਅਸਾਡਾ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਏਕੰਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਖਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਲੀਨ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਪਾਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇੜੁ ਫੌਰੁ ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ਹੋਰੁ ॥**

ਅੰਗ - 284

**ਪਿਤਾ ਕਾ ਜਨਮੁ ਕਿ ਜਾਨੈ ਪੁਤ੍ਰੁ ॥
ਸਗਲ ਪਰੋਈ ਅਪੁਨੈ ਸੂਤਿ ॥**

ਅੰਗ - 284

**ਜਿਸ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁ ਕਰਣੈਗਾਰੁ ॥
ਅਵਰ ਨ ਬੁਝਿ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੁ ॥**

ਅੰਗ - 284

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ -

**ਆਦਿ ਕਉ ਬਿਸਮਾਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ਕਬੀਅਲੇ
ਸੁੰਨ ਨਿਰੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਲੀਆ ॥
ਅਕਲਪਤ ਮੁਦ੍ਰਾ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੀਅਲੇ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਜੀਆ ॥**

ਅੰਗ - 940

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖੈਨ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣਾ ਸਹਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਸੁਖ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਘਰ
ਨਾਰ ਸੁ ਤਾਰਾ ਲੋਚਨ ਰਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਗਾਂਵਦੇ
ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/6

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਣੀ ਉਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਤਮ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜਨਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ -

**ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਕਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਸਿਸਟਿ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਈ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਨ ਕਿਨੈ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥**

ਅੰਗ - 591

'ਚਲਦਾ.....!'

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨ ਸੁਹੇਲਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸ਼ਾਨ - .....

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 289

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਰਖ ਲਓ ਜੀ।

ਸੁਨਹੁ ਬੇਨਤੀਆ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥
ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਭਰੇ ਭੀ ਤੇਰੇ ਚੇਰੇ ਰਾਮ ॥
ਦੁਖ ਹਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਮੋਹਨ ਕਲਿ ਕਲੇਸਹ ਭੰਜਨਾ ॥
ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ ਸਰਬ ਮੈ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥
ਸੁਨਤ ਪੇਖਤ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੈ ਪ੍ਰਭ ਨੇਰਹੁ ਤੇ ਨੇਰੇ ॥
ਅਰਦਾਸਿ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਸੁਆਮੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਘਰ ਕੇ ਚੇਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੫੪੭

ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖ ਲੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਬਦਲਾ ਕੀ ਮਿਲੇਗਾ? ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਦੇ ਹਾਂ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਨੋ ਮਨੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ।

ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਸੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ। ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ 'ਚ ਜੋ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦੇ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਬਰਾਹੀਮ ਆਦਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਇਕ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੇਚ ਦੇਣਾ। ਉਥੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਉਤੇ ਦਾਗ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਢਕ ਸਕਦਾ। ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਮੱਥਾ ਢਕ ਸਕੇ। ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੱਥਾ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਉਤੇ ਦਾਗ ਲੱਗਿਆ

ਹੁੰਦਾ। ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਵਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਮ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਫੜ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਕਿਸੀ ਉਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੜਾ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈ, ਘਰਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਹੈ। ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਈ, ਪਿਉ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੋਈ 50 ਮੀਲ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੈ, ਕੋਈ 100 ਮੀਲ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਦਾਸ-ਦਾਸੀਆਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦੇ-ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੁਣੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਦਾਸ-ਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਨੇ। ਉਹ ਖਾਨਦਾਨ ਹੀ ਅਲਾਹਿਦਾ ਚੱਲ ਪਏ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਗੋਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਕੋਈ ਗੋਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਸਦੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੌਣ ਹੋ? ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੋਲੇ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਭਾਰਤ ਵਰਜ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ।

ਸੋ ਉਹਨੇ ਗੁਲਾਮ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ, ਬੈਠਣਾ, ਉਠਣਾ, ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਆਹ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐ ਗੁਲਾਮ! ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦੈਂ। ਤੇਰਾ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ, ਖਾਣ ਦਾ ਪੀਣ ਦਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਆਜ਼ਾਦ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਦਸ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? ਤੇਰੀਆਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਕੀ ਨੇ? ਸਵੇਰੇ ਕੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? ਦੁਪਹਿਰਾ ਨੂੰ ਕੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? ਤੇ ਤੂੰ ਇਹ ਵੀ

ਦਸ ਕਿ ਤੂੰ ਸੋਣਾ ਕਦੋਂ ਚਾਹੁੰਦੈ ਤੇ ਜਾਗਣਾ ਕਦੋਂ ਚਾਹੁੰਦੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ, ਨਾਮ ਵੀ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪਹਿਨ ਲਿਆ, ਦੁਬਾਰਾ ਅੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਹਿਸਾਬ ਸੀ, ਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਖਾ ਲਿਆ, ਉਹਦੀ ਵੀਹ ਦਿਨ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਸੌਣਾ ਜਾਗਣਾ, ਜੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮੰਜਾ ਪਾਵਿਆ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਧੱਕ ਕੇ ਵਰਾਂਡੇ 'ਚ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਜਾਗ ਆਉਣੀ ਉਠ ਜਾਣਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਏ ਰਹਿਣਾ। ਸੋ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਹੋਈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਕੋਈ ਦਾਦ ਫਰਿਆਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਾਨੂੰਨ। ਮੁੱਲ ਵਿਕ ਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਪੈਸਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਪੈਸਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਾਹਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਰਖਣੈ। ਕੁੱਤਾ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ, ਬਿੱਲਾ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ, ਪਸ਼ੂ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ, ਹਾਥੀ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ, ਘੋੜਾ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰਨੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ, ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਾਮ ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵੀ ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੱਪੜੇ? ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਅੱਛੇ ਲਗਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪਾ ਦਿਓ। ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਪੁਆ ਦਿਓਗੇ ਉਹ ਵੀ ਪਹਿਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਮੈਲੇ-ਕੁਚੈਲੇ ਪੁਆ ਦਿਓਗੇ ਉਹ ਵੀ ਪਹਿਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਰੇਸ਼ਮ ਪਹਿਨਾਓਗੇ ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਪਹਿਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਤੀਸਰਾ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਓ, ਜੇ ਕੁਛ ਬਚਿਆ ਖੁਚਿਆ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋਗੇ ਮੈਂ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਚੱਲੇਗਾ। ਚੌਥਾ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸੌਣ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਪੁਛ ਰਹੇ ਹੋ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਓਗੇ ਜਾਹ ਪੈ ਜਾ, ਪੈ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਿਓਗੇ, ਉਠ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਲਾਮ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਲਾ ਦਿਤਾ

ਉਥੇ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ,
ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁਭਾਗਾ ਜੀ।

ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁਭਾਗਾ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ
ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੧

ਵਿਕ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕਾਹਦਾ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਕਾਹਦੀਆਂ, ਕੱਪੜੇ ਕਾਹਦੇ? ਜੇ ਦੇ ਦੇਵੇਂਗਾ ਖਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਜੇ ਪਹਿਨਾਓਗੇ ਪਹਿਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਹਾਕ ਮਾਰੇਂਗਾ, ਆ ਜਾਓਗਾ। ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂਗਾ ਸੌਂ ਜਾ ਸੌਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਨਾਉਂ ਜਿਹੜਾ ਰਖਣਾ ਹੈ ਉਹ ਦਸ ਦਿਓ, ਉਸ ਨਾਉਂ ਤੇ ਮੈਂ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ ਭਾਅ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਵਫਾਦਾਰ ਬੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਇਤਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ, ਤੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ। ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਸੁਬਕਤਦੀਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਜੈਪਾਲ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਉਹਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਇਹ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਮਿਲਦੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦੈਂ ਹਰ ਵਕਤ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਦੇ ਦੇ, ਆਹ ਦੇ ਦੇ। ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਮੰਗ ਰਿਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਬੱਚਾ ਮੰਗਦੈ ਮਾਂ ਤੋਂ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੈ। ਮੋਮਬੱਤੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਹੱਥ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਅੱਗ ਲਾ ਲਏਗਾ, ਜਲ ਜਾਏਗਾ। ਕੱਪੜੇ ਜਲ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਕੋਈ ਬਣ

ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੈ-

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥
ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੯

ਜਿਹਨੇ ਮਨ ਵੇਚ ਦਿਤਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਗਏ -

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੯

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਘਾਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੯

ਸੋ ਆਪਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਤਾਂ ਰਖ ਲਓ। ਚੇਰੇ ਬਣਾ ਲਓ, ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਓ, ਗੋਲੇ ਬਣਾ ਲਓ। ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ,
ਸਤਿਗੁਰ ਰਖ ਲਓ ਜੀ।

ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਰਖ ਲਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! -

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ
ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥
ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੭੫੭

ਦੁਖ ਦਾ ਜੋ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਿਹਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂ -

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ .....॥

ਅੰਗ- ੧੩੦੨

ਮੈਨੂੰ ਬਣਾ ਲਓ ਆਪਣਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣਨਾ। ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਹਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਹਉ ਭਾਵੈ ਬੁਰਾ ਕਹਉ
ਹਮ ਤਨੁ ਦੀਓ ਹੈ ਢਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੭

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਬੁਰਾ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਭਲਾ ਕਹੀ ਜਾਓ। ਮੇਰਾ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ

ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਉਹਦਾ ਬਣ ਜਾਣਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਝਣ ਨਾਲ, ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਅੱਲਕ ਰਖਦੀਆਂ। ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੁਰਾ ਕਹਿੰਦੈ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਲਗਦੈ। ਪਟੇ ਵਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਹੁੰਦੈ, ਮੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਉਹਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇੱਟ ਮਾਰੇ ਜਾਂ ਡੰਡਾ ਮਾਰੇ, ਉਹਦਾ ਮਾਲਕ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਦਾ ਮਾਲਕ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਡੰਡਾ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਐ। ਇਹਦੇ ਪਟਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਮਾਲਕੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਇਹਦੇ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲ ਪੈਂਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਹੈ ਜੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰੇ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਹੈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਗੈਰਾ 'ਚ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕੁੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ ਮਾਲਕ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਸਾਡੀ। ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਅਸੀਂ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਵਤੀਰਾ (attitude) ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਜਾ ਕੇ ਡੰਡੇ ਮਾਰੇ? ਜਾਂ ਉਹਨੂੰ ਘੇਰ ਲਵੇ, ਜਾਂ ਉਹ ਧਮਕੀ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤਕੜਾ ਹੋ ਜਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁੱਟਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਫਲਾਣੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ? ਸਾਧੂ ਦਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਪਣੱਤ ਛੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੪

ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਰਾ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਿਆਰ ਚਾਹੀਦੈ। ਉਹਦਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਏਧਰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਏਂਗਾ ਤੂੰ -

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੭੨੮

ਸੋ ਸਾਧੂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਠਹਿਰਣਾ ਉਹ ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਦਾ ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਫੇਰ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੈ, ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਕੁਛ

ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਾਲਕ ਕੋਲ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦੈ। ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰ। ਇਹਨੂੰ ਸਵਾਦ ਦਿਖਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ।

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਇਹਦਾ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਲਾ ਕਰੇ। ਗਲਤਫਹਿਮੀ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਹੁੰਦੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣੈ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਾਓ। ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਤਾਂ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ, ਕਮਾਲ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਤ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ। ਹਾਥੀ ਹਥਨੀਆਂ ਸਮੇਤ ਚੰਬਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਇਹ ਨਦੀ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਭੀੜੀ ਜਿਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ। ਪਰ ਗਹਿਰੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ ਲਗਦੈ ਇਹਦਾ, ਗਹਿਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। ਹਾਥੀ ਉਥੇ ਆ ਗਏ, ਹਥਨੀਆਂ ਵੀ ਉਥੇ ਨਹਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਵੀ ਨਹਾ ਰਿਹੈ। ਤਾਂ ਇਕ ਤੰਦੂਆਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਮਗਰਮੱਛ। ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਪੈਰ ਫੜ ਲਿਆ, ਆਪਣੇ ਚਬਾੜਿਆਂ 'ਚ। ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਕੜੈ, ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਕੜੈ। ਇਹਦੇ ਪੈਰ ਭਾਵੇਂ ਗਹਿਰੇ ਥਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਇਹਨੂੰ ਉਹਨੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਫੇਰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਾਸਲਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਅੱਧੇ ਗਜ਼ ਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦੈ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੈ। ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਬਲ ਚਲਦੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਲ ਪਾਣੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਬਾਹਰ ਚਲਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਰ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬਲ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੋਈ ਚਾਰ ਕੁ ਉਂਗਲ ਇਹਦੀ ਸੁੰਡ ਬਚਦੀ ਸੀ, ਇਕ ਫੁੱਲ ਆ ਗਿਆ, ਫੁੱਲ ਇਹਨੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ। ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿ ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਕਹੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕੀ?

ਫੇਰ ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਐਵੇਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਜੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤਰਕ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਤੇ ਲੈ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਐਸੀ ਬੁੱਧੀ ਡਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬਚੀਏ ਅਸੀਂ। ਕੋਈ ਧਰਮ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਨਿਰੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਸ਼ਕ ਹੁੰਦੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਬਦਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਲ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੀਆਂ ਮੰਤਕਾਂ, ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਅਕਲ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਿਆ ਕਰਦੀ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਕ ਥਾਂ ਪੈਰ ਜਮਾ ਲੈਂਦੈ, ਅਰ ਉਥੋਂ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਹਿੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਵੈਸੇ ਜੇ ਆਪਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖੀਏ, ਹਾਥੀ ਜਿਹੜੈ, ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੈ, ਹਾਥੀ ਉਥੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਜਗ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਰੇਤਲੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਿੱਠ ਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਿਰਫ ਹਥਨੀਆਂ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਥਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੇਤਾ ਭਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸੁੰਡਾਂ 'ਚ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਸੁੱਟਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸੁੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਹੋਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਹੋਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਓਨਾਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਹਾਥੀ ਸੰਭਾਲਦੈ। ਮਨੁੱਖ ਵਰਗੀ ਸਮਝ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਗਏ। ਇਕ ਨੈਨੀਤਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ ਉਥੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਉਹਦੀ ਉਥੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸ਼ੇਰ ਮੰਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੂਹਰੇ ਸ਼ੇਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੀ ਵੀ ਸੁਣ ਲਓ। ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਰਾਈਫਲ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਬਚਾਅ ਵਾਸਤੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ। ਹਾਥੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਹਾਥੀ ਮਾਰਨਾ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਪੈ ਗਏ ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਬਚਣ ਦੇਣਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ। ਕਿਧਰੇ ਨੱਠ ਲਓ। ਅੱਗ ਜਾਲ ਦਿਓ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਜਾਲੀ ਗਏ। ਨੇੜੇ ਨਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਅੱਗ ਉਪਰ ਪਾਈ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਡੀਜ਼ਲ ਸੁੱਟ ਦੇਈਏ, ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰੀ ਗਏ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੱਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ।

ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਗਿਆ, ਟਰੈਕਟਰ ਮੇਰਾ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਨਦੀ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਘਰ ਮੇਰੇ ਢਾਹ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ। ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਸਭ ਭੰਨੂ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਿਆ, ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਹਾਥੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਬੜੀ ਸਮਝ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਕਿਸੇ ਸਰਾਪ ਵਸ ਹਾਥੀ ਦੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹਦਾ ਮਰਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਇਹਨੂੰ ਸੋਝੀ ਸੀ। ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ

ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੁਟਾ ॥

ਮਹਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ

ਰਾਮ ਕਹਤ ਬੰਧਨ ਤਿਹ ਤੁਟਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੩੨

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਛੁਟ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ -

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੁਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੬੧੨

ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਆ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਤੇ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝ ਰਿਹਾ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦਾ, ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਜੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਜਾਵੇ -

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਾਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ॥

ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੫

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਉਹ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਰਨ ਆਈ ਦਰੋਪਤੀ। ਵੱਡੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। 5000 ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਉਹਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਅਜੇ ਐਨਾ ਕਾਇਮ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੇ -

ਅੰਦਰਿ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਣੈ ਮਥੈਵਾਲ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਂਦੀ।

ਦੁਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਨੰਗੀ ਕਰਹੁ ਪੰਚਾਲੀ ਬਾਂਧੀ।

ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਵੇਖਦੇ ਅਉਘਾਟਿ ਰੁਧੀ ਨਾਰਿ ਜਿਨਾ ਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੮

ਕੱਪੜਾ ਲਾਹੁੰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਨਗਨ

ਕਰ ਦਿਓ ਇਹਨੂੰ। ਆਪਣਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਸਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਸੀ ਅੱਧਾ ਸਕਿੰਟ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਧਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਝਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਧੀ ਧੋਤੀ ਲਾਹ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ -

ਅਖੀ ਮਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੮

ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਦੇਰ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਵਾਂਗਣ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕੋਈ। ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, ਉਹਨੇ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਸਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਾਂਗਣ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਕਰੀ ਜਾਓ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ, ਕਦੇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਕੂੜ-ਕਬਾੜ ਸਾਡੇ ਵਿਚ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਜਿਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ, ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ। ਹਾਕ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇਰੇ ਬਗ਼ੈਰ। ਹੋਇਆ ਕੀ, ਉਹਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਓਨੀਂ ਹੀ ਸਾੜੀ ਫੇਰ ਰਹਿ ਗਈ। ਫੇਰ ਮਾਰਿਆ, ਸਾੜੀ ਓਨੀਂ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਛੱਡੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਆਸਰੇ 'ਤੇ। ਹੱਥ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਧੋਤੀ ਨਾਲੋਂ। ਉਹ ਝਟਕੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਸੱਤ ਦਿਨ, ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਤੇ ਦੁਰਸ਼ਾਸਨ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਐਡੇ ਢੀਠ ਕਹਿੰਦੇ, ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਕੱਪੜਾ, ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ। ਹੋਇਆ ਕੀ -

ਕਪੜ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੮

ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ। ਥੱਕ ਗਏ, ਨੌਕਰ ਵੀ ਥੱਕ ਗਏ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਦੁਰਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਬੇਅੰਤ ਕੱਪੜਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰੱਖਣ ਨੂੰ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਬੇਬਸ ਹੋ ਗਏ -

ਹਥ ਮਰੋੜਨਿ ਸਿਰ ਧੁਣਨਿ

ਪਛੋਤਾਨਿ ਕਰਨਿ ਜਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੮

ਪਛਤਾਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਕਰ ਲਿਆ ਅਸੀਂ। ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਲਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਰਨਿ ਲੈ ਲਓ ਪਿਆਰਿਓ! ਸ਼ਰਨ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਲਈ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇਐ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੋ ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ।

ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੋ ਵ ਅੰਗ- ੬੩੨

ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ।

ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ

ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੨

ਉਹਦਾ ਜਸ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਜਿਹਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਪਾਪਣ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਦੂਸਰੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਟਲ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਤੀਸਰੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਿਐ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆਇਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਤੰਦੂਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੰਦ ਕੱਟ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਮਨੋਕਲਪਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੋਕਲਪਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਇਐ, ਬਾਕੀ ਨੌਂ ਤਾਂ ਹੋਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਹਿਲਾ, ਦੂਜਾ, ਤੀਜਾ, ਚੌਥਾ, ਪੰਜਵਾਂ, ਛੇਵਾਂ, ਸੱਤਵਾਂ, ਅੱਠਵਾਂ, ਨੌਂਵਾਂ; ਇਥੇ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ। ਜੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਨਾ ਲਿਖਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਉਣੇ ਨੇ ਬੰਦੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਨੂੰ। ਝਗੜਾ ਪਾ ਬੈਠਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਸਤਕਤਾ ਵਧਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਅਕਲ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਰਿਹੈ -

ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੁਅ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ
ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁੰ ਪਾਇਆ ॥

ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸੁਆਮੀ

ਤੈ ਕਾਹੇ ਬਿਸਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥

ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ

ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥

ਮਹਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ

ਰਾਮ ਕਹਤ ਬੰਧਨ ਤਿਹ ਤੂਟਾ ॥ ੨ ॥

ਅਜਾਮਲੁ ਪਾਪੀ ਜਗੁ ਜਾਨੈ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ

ਤੈ ਭੀ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੨

ਜੇ ਇਹ ਪਾਰ ਉਤਰ ਗਏ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਉਤਰ ਜਾਏਂਗਾ। ਜੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਮਨੋਕਲਪਤ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਹ ਹਸਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਪਾਰ ਕਾਹਦਾ ਉਤਰਨੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੇ, ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ। ਐਸੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹੋਗੇ, ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ, ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ। ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਤਰਕ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦੇ ਨਿਕਲ-ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੋਰ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰੱਖਿਐ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੈਲ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਮਿਲਦੇ, ਓਨਾਂ ਕੁ ਹਲ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਲ ਕਿਉਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਓ, ਛੱਡੋ ਹਲ। ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਲ ਪੈ ਗਈ। ਸਜਾ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਿਸਣਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਰ ਜੇ ਪੁਛੋ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਓ ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਭਰੋਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਥੇ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਾਸਤਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਹੁਣ ਜਾਵੇ ਕਿੱਥੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੈ? ਜੇ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਨੇ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ? ਉਹ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੁੱਠੀ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰ

ਲਈ ਗੱਲ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਨਾ ਦੇਵਾਂ।

ਸੋ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ। ਅਸੀਂ ਗਨਕਾ ਨੂੰ ਪਾਪਣ ਕਹਾਂਗੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ। ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਜਿਹਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਪੀ ਰੂਹ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿ -

ਗਨਕਾ ਪਾਪਣ ਹੋਇਕੈ ਪਾਪਾ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰ ਪਰੋਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਐਨੇ ਪਾਪ ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਲਏ ਕਿ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਕਿ ਹਾਰ ਪਰੋ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

*ਧਾਰਨਾ - ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਪਰੋਤਾ,
ਗਨਕਾ ਪਾਪਣ ਨੇ।*

ਗਨਕਾ ਪਾਪਣ ਹੋਇਕੈ-ਪਰੋਤਾ' ਇਹ ਅਲੰਕਾਰਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰ ਪਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਕਿ ਹਾਰ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ? ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਪਾਂ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਗੱਲ।

ਇਟਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਕ ਐਸੀ ਭੁੱਲ ਵਗ ਗਈ ਸੀ, ਰੋਮ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਇਹ ਵਗ ਗਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤੇ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੱਸੀਆਂ ਲਟਕਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ। ਉਤੇ ਭੌਣੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਸੀ ਲਮਕਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਪਾਪ, ਵਿਭਚਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗੰਢ ਦੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੰਢਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (beauty) ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਹਾਰ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਗੰਢਾਂ ਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਹਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਾਪ ਹੋਣ। ਹਾਰ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ। ਇਥੇ ਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ '**ਗਣਕਾ ਪਾਪਣੁ ਹੋਇਕੈ ਪਾਪਾ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰ ਪਰੋਤਾ।**'

ਅਗਾਂਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਦਸਦਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਐਸੀ ਹੋਈ

ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਪ ਵਧ ਗਏ ਬਹੁਤ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਆਤਿਸ਼ (ਅੱਗ) ਪਹਾੜ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਐਸਾ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਫਟਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਗਰਕ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਘਰ ਸੀਗੇ। ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲ ਗਏ। ਧਰਤੀ ਨੇ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਥੱਲੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਗਰਕ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਲੋਕ ਕੰਬੇ, ਫੇਰ ਈਸਾਈਅਤ ਆਈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲਿਆ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦੇ - 'ਆਹ ਜਗ ਮਿਠਾ, ਅਗਲਾ ਕਿਨ ਡਿੱਠਾ।' ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਦਰਗਾਹ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਤੇਰਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਹੋਣੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਨੇ -

*ਧਾਰਨਾ - ਈਹਾ ਖਾਟ ਚਲੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ,
ਆਗੈ ਬਸਨ ਸੁਹੇਲਾ ਜੀ।*

*ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥*

ਅੰਗ- ੧੨

ਇਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਵਸਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਅਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।-

*ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥*

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਹੁਣ ਸਿਸਟਮ ਇਹੋ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਸਤਕ ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਆਉਣੈ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਣੈ। ਸਾਡੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਮਰ ਗਏ ਆਗਾਂਹਾਂ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਚਲੇ ਮੋਟੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਲਓਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਮੰਨ ਲੈਣ ਨਾਸਤਕ ਵੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀਗੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਬੜਾ ਮੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਕਾਬਿਲ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਪੁਰਸ਼। ਹੈਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ, ਪਰ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਹੀ

ਹੈਂ। ਤੂੰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਰਸਤਾ ਧਰਮ ਦਾ ਚਲਾ। ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ ਚਲਾ ਤੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਰਮ ਫੈਲ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਦੁਸ਼ਟਤਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸੰਤ-ਤਾਈ ਲਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਬਾਰਦੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇ। ਚਾਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ। ਉਹ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪ ਕਰਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਾ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੋ ਤਾਂ ਚੱਲੇਗਾ ਇਹ ਕੰਮ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਗਰਕ ਹੋ ਗਈ। ਸਭ ਕੀਮਤਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ।

ਜਦ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਸੀਗੀਆਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਦਾਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏਗਾ। ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਏਗੀ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਜਾਹ। ਜਾ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ ਕਾਇਮ ਕਰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ -

ਤਹੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ॥

ਪਟਨਾ ਸਹਰ ਬਿਖੈ ਭਵ ਲਯੋ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸਾਡਾ। ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ ਸਰੀਰ ਪਲਿਆ ਸਾਡਾ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਐ ਉਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਕਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੰਮਿਆ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਜਾਣੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਸਰੀਰ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ, ਇਕ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ 19 ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅੰਤਸਕਰਣ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਟੋਰ ਹੋਏ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਜਾਲ ਸਕਦੀ, ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਉਡਾ ਸਕਦੀ, ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਵੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹਨੂੰ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਥੂਲ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ। ਜਿਹਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੋਂ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ

ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਰੀਰ ਪਹਿਲਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹੈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਇਹ ਲੱਦਿਆ ਲਦਾਇਆ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੇ ਇਥੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰੇ ਨੇ ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਬਦਲਾ, ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥' ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਆਖਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਹੀ ਚੱਲੇ। ਵਿਚਕਾਰਲੀਆਂ ਦਰਗਾਹਾਂ 'ਚ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣੈ। ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਮੰਡਲਾਂ 'ਚ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣੈ। ਸਾਡੇ ਮੰਡਲ ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, 11 ਮੰਡਲ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ, ਗੰਧਰਵ ਲੋਕ, ਦੂਜਾ ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ, ਸੌ-ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦੇ ਇਹਨਾਂ 'ਚ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ, ਫੇਰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਇੰਦਰ ਲੋਕ, ਕਰਮ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਪਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਫੇਰ ਅਖੀਰਲੀ ਹੱਦ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਬੈਕੁੰਠ ਲੋਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਕ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ।

ਉਤੇ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ-੮

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਨਾਲ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਸਾਕਾਰ 'ਚ ਅਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਪਰ ਹੈ ਮੰਡਲ। ਉਹਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਚਖੰਡ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨਾਮ ਲੋਕ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਫੇਰ ਨਿਰਗੁਣ ਮੰਡਲ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਇਹ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਅੱਡ ਦਿਸਣ ਲਗ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਹਦੀ ਭੁੱਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੇ -

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥

ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸਮਾ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੮ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੮

ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀਆਂ ਦਰਗਾਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਸੁਖ ਮਿਲਦੈ। ਦੂਜੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੋਂਦਾ ਹੈ -

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ਧੂਮ ਰਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੫

ਉਥੇ ਰਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਦੇ ਨਾਮ

ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ 84 ਨਰਕ ਕਹੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰੈਕਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। 18 ਦੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ 18 ਤਾਂ ਅਦਿੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੇ ਤੇ ਅੱਧਾ ਨਰਕ ਇਥੇ ਹੈ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਲੂਲੇ, ਕਾਣੇ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਜੰਮਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਪਾਪ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆਂ ਲਗਦੈ, ਪਰ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਣੈ -

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥
 ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥
 ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥
 ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥
 ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ ॥
 ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੩

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੩੮

ਇਕ ਮੈਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ, ਬੜੀ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖਰਚ ਕਰਿਐ ਛਪਾਉਣ ਨੂੰ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੌਜ ਹੈ ਜੇ ਨਰਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਣ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਨਰਕ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਜਾਓਗੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢ ਦਿਓਗੇ?

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੀ ਧਰਮਰਾਜਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਕੈ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥
 ਅੰਗ- ੪੬੩

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਰਮਰਾਜਾ ਬਹਾਲਿਆ ਹੋਇਐ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ। ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਨੇ, ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਲੇਖਾ, ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਫਿਲਮ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਫਿਲਮ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ, ਜਦੋਂ-

ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥
 ਅੰਗ- ੪੭੧

ਫੇਰ ਠੱਪੇ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਹ ਵੀ ਕਰਿਐ, ਆਹ ਵੀ ਕਰਿਐ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪਹੁੰਚਾਏ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੩੮

ਦੁਸਟ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਨੇ, ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ਨੇ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਂ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ। ਸੋ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੈਗੀਆਂ। ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਜੋੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਿਨ 'ਚ ਦੇਖਣ ਲਈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਰਹਿੰਦੈ। ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਣਾ, ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਇ.....

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-41)

ਅੰਗ- 244

ਫੇਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅੱਧੀ-ਅੱਧੀ ਰਾਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਲ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਪਕੌੜੇ ਬਣਾ ਲੈਣੇ, ਚਾਹ ਬਣਾਉਣੀ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਕੋਠੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਥੱਲੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਲਮਕਾ ਦੇਣੇ ਕਿ ਏਧਰ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਛਕ ਲਓ। ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਐਨਾ ਚਾਅ ਸੀ, ਐਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਨ ਸੀ -

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਐਸੇ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ -

ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥

ਚਾਲਾ ਨਿਰਾਲੀ ਭਗਤਾਹ ਕੇਰੀ ਬਿਖਮ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੮

ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਦੇ। ਘਰ ਦੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦੇ, ਮਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪੁੱਤ ਚੱਲ ਘਰ, ਚੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੇਖ ਤਾਂ ਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਂ ਇਥੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਉੱਚੇ ਚੁਬਾਰੇ, ਕੋਠੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸੋ -

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੭

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਨਿਰਾਲਾ ਜੀਵਨ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ

ਤਿਨ੍ਹ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ

ਅੰਗ- ੮੫੫

ਐਸੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਸੇਪ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਇ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਹੋਇ ॥

ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੰਤਾ ॥

ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਅਚਰਜ ਕਥਾ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੧

ਐਸਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਇਆ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਜਾ ਕਉ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ। ਫੇਰ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਕੋਠੀ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਫੇਰ ਲੰਗਰ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋਠੀ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਆਪ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ। ਭੋਗ ਲਵਾਉਣ ਜਾਣਾ ਆਪ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਡੀਕੀ ਜਾਣਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਜੇ ਆਏ ਨਹੀਂ? ਕਾਫੀ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਥਾਲੀ ਸਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਾਕਾਰ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਲਵਾ ਕੇ ਆਉਣਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਘੰਟਾ-ਘੰਟਾ ਹੀ ਲਾ ਦੇਣਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਇਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਰਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖੀ, ਤਿੰਨੋਂ ਵਕਤ ਭੋਗ ਲਗਣਾ। ਫੇਰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਿਭਾਉਣੀ, ਇਹ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ। ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲੀ ਚਲਦਾ-ਚਲਣਾ ਐਸਾ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ -

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥੧॥

ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਾਰੇ ॥

ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਹੁਣ ਇਹੀ ਮੰਗੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ -

ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿਦ ਤੇ ॥

ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ ਸਾਧੁ ਕਾ

ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਜਪਿ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੯੮

ਫੇਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ 1986 ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਇਥੇ ਲਗ ਗਈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਥੇ ਵੀ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਨਗਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣੀ। ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਰਹੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਲੈ ਜਾਣਾ ਕਿ ਇਹ ਉਥੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ। ਫੇਰ ਉਪਰ ਹੀ ਕੋਠੀ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਛੱਪਰ ਪਾ ਲਿਆ, ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਥੱਲੇ ਤਾਂ ਨਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੱਠੇ

ਵਾਲਿਆ! ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਇਹਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਛੱਪਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ 'ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ।'

ਸਾਧੂ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ॥

ਸਾਧ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਬਿਰਥਾ ਨ ਜਾਇ॥

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਏ, ਸਾਰੇ ਡਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਛੱਪਰ ਬਣਾਇਆ। ਫੇਰ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਲੱਗਣੀ ਹੀ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, 'ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ।' ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਗੱਲ ਆਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ, ਹਾਜ਼ਰ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਿਆਰ 'ਚ ਮੁਸਕਰਾਏ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੩

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੀ ਚਲਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸੰਗਤ ਇਕੱਲੇ ਸੰਭਾਲਣੀ, ਕਿਤੇ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਥੇ ਲਾ ਦਿਤੀ।

ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ-

ਇਹ ਠਹਿਰਣ ਜਾਚ ਨ ਜਾਣਦਾ।

ਲੰਘ ਗਿਆ ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ।

31 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਹਿ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦ ਜੀਵੈ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੩

ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਰਦੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਨੇ, ਸਰੀਰ ਮਰਦਾ ਹੈ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੯

ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰਮ ਪੁਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਰਹੇ। ਉਹ ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਬੀਬੀਆਂ

ਵੀ ਆ ਕੇ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ, ਬੀਬੀ ਹਰਦੇਵ ਕੌਰ ਧਮੋਟ ਤੋਂ, ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੀਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਭੱਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਬੀਜੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਕਿ ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੇ। ਬੋਲਿਆ ਪਿਆਰ 'ਚ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੀ। ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਾਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਿਐ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ, ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਐਸੀ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਸੁਤੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤ ਹੈ ਜੇਤੇ ॥

ਜਨਨੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਤੇਤੇ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੮

ਹੁਣ ਪੁੱਤਰ ਚਾਹੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਰਖਦੀ -

ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੮

ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ ਦੂਰ ਵੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਵੀ -

ਤਾ ਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- ੪੨੮

ਮਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਰਿਣ ਕਦੇ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮਿਲੀਆਂ -

ਪ੍ਰਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥

ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮੁ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ ॥

ਅੰਗ- ੪੯੬

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਪੂਰੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬੀਜੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ, ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਨੇਤ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਹਾਂ ਸਮਾਧੀ ਦਿਨ ਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਿਨ, ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਹੁਣ ਮਾਘ ਦਾ ਮਹੀਨਾ -

ਮਾਘ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੫

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਬਾ ਭੱਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹਨਾਂ 9 ਮਾਘ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ। ਇਸੇ

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪੂਰਵਜ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭੱਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 8 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐਨਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰੀ ਜਾਣ ਡਾਕਟਰ, ਕਦੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਹਾਏ ਤਾਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਚ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪ ਛਕਣਾ। ਬਾਸਾ ਹੀ ਛਕ ਲੈਣਾ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਗਰਮ ਛਕਾਉਣਾ।

ਸੋ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਆਮ ਹੀ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੀਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੈਮੀਕਲ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੁੜ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ। ਮੈਦਾ, ਚੀਨੀ, ਲੂਣ, ਤਲੇ ਪਦਾਰਥ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਹੀ ਘਰ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਆਧੀ ਆ ਗਈ। ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਬਿਆਧੀਆਂ ਹਨ, ਕਰਮ ਰੋਗ ਹਨ -

ਭੋਗਹਿ ਬਿਨ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ, ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।

ਅਸਾਧ ਰੋਗੁ ਉਪਜਿਓ ਤਨ ਭੀਤਰਿ

ਟਰਤ ਨ ਕਾਹੁ ਟਾਰਿਓ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੦੧

ਬਹੁਤ ਇਲਾਜ ਹੋਇਆ, 'ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ' ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਅੱਜ ਇਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਬਚਨ ਹੋਏ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਖਰਚਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਬਿਰਥ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਆਵੇ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਗਏ। ਗੁਜਰਾਤੀ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਹੀ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਪਹਿਲਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਨ ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇ ਨੇ ਨਾ ਕਿਸਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਆਈ, ਭੂਚਾਲ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਥਾਂ 150 ਸਿੰਘ ਭੇਜੇ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ। ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਉਥੇ ਵੰਡਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾ 1988 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ। ਸਤਲੁਜ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਆਇਆ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਵੰਡਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟਿਆ। ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ, ਉਥੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੂਰੂ ਤੋਂ ਪਰੰਪਰਾ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 1993 ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜਪੁਰੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ ਨਹਿਰ ਹੈ, ਸਤਲੁਜ, ਜਮੁਨਾ ਲਿੰਕ; ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਘਰਾਂ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ। 23 ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਉਥੇ ਵੰਡੀਆਂ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸੰਨ 2000 ਵਿਚ ਐਸਾ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸੁਨਾਮੀ ਆ ਗਈ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਲੰਗਰ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਡੇਢ ਸੌ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਇਥੋਂ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਨ ਉਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਏਪਰ ਜਦੋਂ ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵੀ ਭੂਚਾਲ ਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਹੋਈ। 1200 ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ।

ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਰਾਗ ਜਾਂ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਲੰਗਰ ਹੀ ਚਲਦੇ ਨੇ। 67 ਆਈਟਮਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਮੋਰਚੇ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭ ਜਾਵੇ। ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ ਬਾਬਾ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ, ਲੰਗਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਾਈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸੇਵਾ ਲੱਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਖੀਰ 'ਚ ਸਰੀਰ ਸਾਥ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਰਨਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ਼ ਸੈਕਟਰੀ, ਭਾਈ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੋ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਪੂਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਕਿ ਅਖੀਰ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ। ਉਥੇ ਨਿਭਾ ਕੇ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ, 2.30 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਲਗਦੀ, ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਆਓ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵੀ ਨਿਭ ਜਾਵੇ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 ਤੋਂ)

(ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰ ਨਉਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ॥ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ॥

(ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ 1 ਮਈ, 2021)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਜ ਵਿਸਾਖ ਸੰਮਤ 1678 ਅਰਥਾਤ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1621 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਗ ਮੱਲ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਸੰਤ ਸਰੂਪ, ਮਿੱਠ ਬੋਲੜੇ, ਸੂਝਵਾਨ, ਦਯਾਵਾਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ। ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤਰ-ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਏਥੇ ਹੀ 1634 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਚੌਥੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਯੁਵਕ ਤੇਗ ਮੱਲ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵਖਾਏ ਅਤੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਗ ਮੱਲ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਖ ਦਿਤਾ।

ਜੰਗ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਬਕਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਬਕਾਲੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ, ਜਾਪ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲੀ ਵਿਖੇ 30 ਮਾਰਚ 1664 ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ - 'ਬਾਬਾ ਬਸੇ ਗਰਾਮ ਬਕਾਲੇ' ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ 'ਬਕਾਲੇ' ਵਿਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਨਸੋਅ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧੀਰ-ਮੱਲੀਆਂ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਭੇਟਾਵਾਂ ਮੁੱਛਣ ਲਈ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਠੱਗਣ ਲਈ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ 'ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ', ਟਾਂਡਾ ਜ਼ਿਲਾ ਜਿਹਲਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਬੇੜਾ ਡੁੱਬੇ ਨਾ, ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਰਹੇ, ਪੰਜ ਸੌ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਧੀਰ ਮੱਲੀਏ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਅੱਗੇ 2-2 ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ, ਦੰਭੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅੱਗੇ 2 ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ 500 ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਚਰਨ ਪਰਸ ਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੋਕਾ ਦਿਤਾ 'ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ'। ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਪਾਖੰਡੀ ਮਹੰਤ, ਸਣੇ ਧੀਰ ਮੱਲ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਪੱਤਰਾ ਵਾਚ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੀਰੇ ਮਸੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ।

1664 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੇ ਵਾਚਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਫਿਰ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਆਸਾਮ ਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ।

ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਲੁਭਾਣਾ ਸੰਨ 1665 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ

ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ, ਇਸ ਡਰ ਵਿਚ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੇ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਜਿਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਸੀ ਉਥੇ ਹੁਣ 'ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ' ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਪਿੰਡ ਵੱਲੇ ਤੋਂ ਬਕਾਲੇ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪੁੱਜੇ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀਪ ਚੰਦ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਮਾਖੋਵਾਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ 1665 ਵਿਚ ਨਗਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਸਾਇਆ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜੋ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਪਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਲੰਮੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਤੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਘਨੌਲੀ, ਰੋਪੜ, ਮੂਲੇਵਾਲ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਖੁਹ, ਬਉਲੀਆਂ ਲਵਾਉਂਦੇ ਧਮਧਾਣ ਪੁੱਜੇ। ਉਪਰੰਤ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ, ਮਥਰਾ, ਆਗਰਾ, ਕਾਨਪੁਰ, ਇਲਾਹਬਾਦ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਦਿ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਗਯਾ ਤੋਂ ਪਟਨੇ ਗਏ। ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ। ਏਥੇ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੇ ਕੁਝ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਢਾਕੇ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ। ਏਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਏ, ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਏਥੇ ਢਾਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ-ਛਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੋਹਣੇ ਅਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ।

ਢਾਕੇ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਪੁੱਜੇ। ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ 1670 ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਰੋਮੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਾ ਚੱਕ ਧਵੱਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਲਾਹ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਆਪ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ। ਪਟਨਾ ਆਏ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਟਿਕ ਕੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬਕਸਰ, ਬਨਾਰਸ, ਅਯੁਧਿਆ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ

ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਉੱਜ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਬਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਈ ਅਤਿ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇੰਝ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗ਼ਾਨ ਖਾਨ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਜਾਂ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਜਨੇਊ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਾਰਾ ਕਰਕੇ ਮਟਨ ਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਥਾਪ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ। ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦੁਖ ਭਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਏ, ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠਲੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਮਹਾਨ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਬੋਲੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜੀ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਸੇਵਕਾਂ - ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਇਆਲਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਸਮੇਤ, 'ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਨਾ ਡਰਾਵੋ' ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਕਿ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਰ ਕਰੋ ਜਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਓ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਧਰਮ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣੀ ਸੱਚੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਨਹੀਂ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਖਾਤਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰ ਕੇ ਦੋ-ਫਾੜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤੀਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ 11 ਨਵੰਬਰ, 1675 ਨੂੰ ਚਾਂਦਨੀ-ਚੌਕ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਲਖੀਸ਼ਾਹ

ਵਣਜਾਰੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤਾ, ਜਿਥੇ ਅੱਜ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। 'ਸੀਸ' ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ' ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਐਸੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ' ਕਿਵੇਂ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਈ। ਹਕੂਮਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋਈਆਂ, ਲੋਕ-ਰਾਜ (ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ) ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਕੈਸੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ? ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਵਿਚ -

"ਸਰ ਫਰੋਸ਼ੀ (ਸਿਰ ਵਾਰਨਾ, ਕੁਰਬਾਨੀ), ਸਰ ਬੁਲੰਦੀ (ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਰਖਣਾ) ਅਨਕਸਾਰੀ (ਅਣਖੀ ਹੋਣਾ) ਆਸਤੀ (ਮਿਤ੍ਰਤਾ), ਇਨਹੀ ਕੀ ਯਕਜਾਈ (ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਣਾ) ਕਾ ਤੋ ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਖਾਲਸਾ।"

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਉਹ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਸੋ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਭਾ ਕੇ ਦਿਖਾਈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਥੇ ਲਾਈ, ਉਥੇ ਹੀ ਨਿਭਾ ਕੇ ਵਿਖਾਈ। ਸੋ ਐਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਨਿਭਾਈ। ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਾਥ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਕਿੱਡੀ-ਕਿੱਡੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਆਏ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅੰਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ, ਅਸਥੀਆਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਸੋ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਐਨੀਆਂ ਕੁ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਬੁਲਾਓ ਫਤਿਹ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕੇ। ਚਾਹੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਵੇ, ਦਿਨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਸਾਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਏ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਤਾਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਏ। ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਜੇਠ ਦੇ ਦਿਨ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਸੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਜਮਾ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੇਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਜਾਈਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਝੁਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅੱਜ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਦਾਤਾ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਬੁੰਦ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦੇ।

ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਪ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੱਛੀ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੜਫਦੀ ਪਈ ਸੀ, ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤੇ ਤਲਾਬ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਮੀਂਹ ਵਰਸੀ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵੀ ਅੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ। ਤਰਲਾ ਲੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਅੰਦਰ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ। ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ, ਆਨੰਦ ਤਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਏ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ, ਤੂੰ ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਖੇੜਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੇੜੇ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੀਏ। ਇੰਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਆਪ ਵੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੀਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੀਏ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੀਏ, ਹੋਈਆਂ ਬੇਅੰਤ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖਿਮਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

੪੩. ਜਗਤ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਹੈ ਔਰ ਆਤਮਾ ਨਿਰਦੁੰਦ ਹੈ

ਜਗਤ ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਪਦਾਰਥ, ਸਰੀਰ ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਸੁਖ ਔਰ ਦੁਖ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਅਵਿਦਿਆ ਰਚਿਤ ਹੀ ਹੈ ਔਰ ਇੰਦ੍ਰ ਜਾਲ ਕੀ ਤਰਹ ਸੇ ਹੈ। ਜਾਦੂ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਸੇ ਅਗਰ ਧਨ, ਐਸ਼ਵਰਜ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤਰ ਵਗੈਰਾ ਬੜ੍ਹਤੇ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਆ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਔਰ ਅਗਰ ਇਹ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਂ ਤੇ ਕਿਆ ਗ਼ਮੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਯੇਹ ਤੇ ਜਾਦੂ ਕੇ ਬਲ ਸੇ ਹੀ ਬੜ੍ਹਤੇ ਔਰ ਘਟਤੇ ਸੇ ਨਜ਼ਰ ਆਤੇ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਆ ਕਹਿਤੇ ਹੀ ਉਸ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਹੋਵੇ ਕੁਛ ਨਾ ਔਰ ਅਨਹੋਤਾ ਹੂਆ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਯਾ ਔਰ ਕਾ ਔਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ ਕ੍ਰੋੜਹਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਸਿਰਫ ਈਸ਼ਵਰੀ ਮਾਇਆ ਕਾ ਹੀ ਖੇਲ ਹੈ ਔਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਸੇ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਅਪਨਾ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਤੇ ਏਕ ਰਸ ਹੈ। ਜਿਸ ਮੇਂ ਸੰਕਲਪ ਕਾ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਕ ਨਹੀਂ ਔਰ ਅਚੁੱਤ ਕੁਟਸਥ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਮਾਧਿ ਰੂਪ ਹੈ।

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੧

ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਖਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੋਈ ਹੈ ॥ ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਰੋਈ ਹੈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੩੨੫

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥

ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੭੩੬

੪੪. ਏਕ ਰਸ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਜੇ ਹੇਓਪਾਦ ਬੁਧੀ (ਤਿਆਗ ਗ੍ਰਹਣ ਬੁਧੀ) ਸੇ ਰਹਿਤ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਯੇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਕੇ ਰਣਵਾਸ ਮੇਂ ਪਟਰਾਣੀਆਂ ਇਸਥਿਤ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਵੇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਯੇਹ ਹੈ -

1. ਭੋਗੋਂ ਮੇਂ ਨਿਰਸ ਹੋਨਾ। 2. ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਸੇ ਰਹਿਤ ਨਿਡਰ ਹੋਨਾ। 3. ਨਿੱਤ ਹੋਣਾ। 4. ਸਮ ਰਹਿਣਾ। 5. ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। 6. ਗਿਆਨ ਮੇਂ ਨੇਸ਼ਠਾ। 7. ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰਖਨਾ। 8. ਅਹੰਕਾਰ ਕਾ ਨਾ ਹੋਨਾ। 9. ਅਪਨੇ ਆਪ ਕੇ ਸਦਾ ਅਕਰਤਾ ਜਾਨਨਾ। 10. ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਮੇਂ ਸਮਚਿਤ ਰਹਿਨਾ। 11. ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਰਹਿਣਾ। 12. ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਰਹਿਣਾ। 13. ਧੀਰਜ ਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਏਕ ਰਸ ਰਹਿਣਾ। 14. ਸਰੂਪ ਸੇ ਅਲੱਗ ਬਿਰਤੀ ਕਾ ਨਾ ਫੁਰਨਾ। 15. ਸਭ ਜੀਵੋਂ ਸੇ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਵ ਰਖਨਾ। 16. ਸਤਿ ਬੁਧਿ ਰਹਿਨਾ। 17. ਨਿਸ਼ਚੇ ਆਤਮਕ ਬੁਧੀ ਸੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣਾ। 18. ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ। 19. ਮੀਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਨਾ।

ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੇਓ ਪਾਦਮਈ ਬੁਧੀ ਸੇ ਰਹਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਇਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਭੀ ਯੇਹ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੀ ਹੈ।

॥ ਨਿਰਵਿਕਲਪੋਹੰ ॥

੪੫. ਅਦ੍ਵੈਤੋਹੰ ਨਿਰਵਿਕਲਪੋਹੰ

ਦੋਹਰਾ: ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਦ੍ਵੈਤ ਕਾ ਨਾਮ।
ਕਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਰੂਪ ਅਰ ਨਾਮ।

ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਅਚੱਲ ਵਸਤੂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਮੇਂ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਤੇਰਾ ਅਪਨਾ ਆਪ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਤੂੰ ਸੇ ਪਰੇ ਹੈ।

ਕੁੰਡਲੀਏ

ਛੇੜੇ ਵਹਿਮ ਅਰ ਸੋਚ ਰਹੇ ਬਸਤੀ ਮੇਂ ਯਾ ਬਨ। ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਸੇ ਜੁਦਾ ਜਿਸੇ ਤੁਮ ਕਹਿਤੇ ਹੋ ਮਨ।

ਜੋ ਦੇਖੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ, ਬੋਲੇ ਸੁਨੇ ਸੁਜਾਨ। ਸਰਬ ਤੁਮਾਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਯਹ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਜਾਨ।

ਯਹ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਜਾਨ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਤੁਮ ਸੇ ਕੁਛ ਭੀ।

ਸਭ ਕਲਪਤ ਤੁਝ ਮਾਹੀਂ ਇਸੀ ਮੇਂ ਤੁਮ ਹੋ ਸਭ ਹੀ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ ਏਕ, ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਸ ਮੇਂ ਕੇ। ਸਰਬ ਸੁਪਨ ਵਤ ਏਕ, ਸੁਨੇ ਔਰਦੇਖੇ ਜੋ।

ਯਦਅਪਿ ਏਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਪੂਰ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਠਾਂਇ। ਤਿਸ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਦ ਸੰਤ ਸਭ ਗਾਇ।

ਵੇਦ ਸੰਤ ਸਭ ਗਾਇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਿਨ ਉਸ ਜਾਨੇ।

ਦੁਖ ਨ ਹੋਏਂ ਨਿਵਿਰਤ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਨੇ।

ਏਕ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਸੁਭਾਵਕ ਅਪਨੇ ਆਪ ਮੇਂ ਇਸਥਿਤ ਹੈ।

ਸਰਬ ਰੂਪ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸੋਇ।

ਇਹੀ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਤਿਸ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕੋਇ।

ਕੁੰਡਲੀਏ

ਸ਼ਾਂਤੀ ਔਰ ਵਿਖੇਪਤਾ ਦੋਨੋਂ ਮਨ ਕੇ ਧਰਮ। ਤੂੰ ਸਾਖੀ ਸਹਿਜੇ ਅਚਲ ਇਸ ਮੇਂ ਨਾਹੀ ਭਰਮ।

ਇਸ ਮੇਂ ਨਾਹੀਂ ਭਰਮ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪਰਮਾਨੰਦ। ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਕਰਤੱਵ ਆਪ ਕੇ ਜਾਨ ਗੋਬਿੰਦ।

ਏਕ ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਨਾ ਇਸ ਮੇਂ ਰੰਚਿਕ ਭਰਾਂਤੀ। ਕਲਪ ਮਨ ਕੇ ਜਾਨ, ਸਹਿਤ ਚੰਚਲਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਮਨ ਸੇ ਕਾਹੇ ਡਰਤ ਹੋ, ਸੁਨੇ ਕਾਨ ਦੇ ਬੀਰ। ਯਹ ਤੋ ਤੁਮਰੀ ਲਹਿਰ ਹੈ ਤੁਮ ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ।

ਤੁਮ ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਲਹਿਰ ਕਲਪਤ ਤੁਮ ਮਾਹੀਂ। ਦੇਵੇ ਕਿਆ ਬਿਗਾੜ ਆਪ ਸਤਾ ਜਿਸ ਨਾਹੀਂ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਏਕ ਹੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ ਤੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭੀ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੂਈ। ਅਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ ਤੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੂਈ। ਅਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਹੈ ਤੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਭੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪਰਮਾਨੰਦ ਹੂਈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੀ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਏਕ ਵਸਤੂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਮੇਂ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਔਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੇ ਬਗੈਰ ਨਾ ਕੁਛ ਥਾ ਹੀ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੈ ਹੀ ਔਰ ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਗਾ ਹੀ।

ਕੁਦਰਤੀ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਹੈ -

ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ

੪੬. ਸੱਤਾ ਸਾਮਾਨ

ਜੈਸੇ ਬੂੰਦ ਸੇ ਲੇਕਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ ਏਕ ਹੀ ਪਾਨੀ ਹੈ। ਬੂੰਦ, ਘੜਾ, ਕੂਆਂ, ਬਾਵਲੀ, ਨਾਲਾ, ਨਹਿਰ, ਨਦੀ, ਦਰਿਆ ਔਰ ਸਮੁੰਦਰ ਏਕ ਪਾਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰਹ ਮਨ ਸੇ ਲੇਕਰ ਆਕਾਸ਼ ਤਕ ਏਕ ਆਤਮ ਸੱਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਹੀ ਅਪਨੇ ਪਾਂਚ ਸੁਭਾਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਲੀਲਾ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਕੁਟਸਥ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਜਲ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਰਬਾਤਮ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਅਗਨੀ ਆਤਮ ਦੇਵ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਹਵਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਚੇਤੰਨ ਸੁਭਾਉ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰਹ ਆਕਾਸ਼ ਆਤਮਾ ਕਾ ਪਰੀਪੂਰਨ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਸੇ ਆਤਮ ਦੇਵ ਕੇ ਯਹ ਪਾਂਚ ਸੁਭਾਵ ਹੈਂ ਜੋ ਕਿਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈਂ। ਯਾਨੀ ਆਤਮਾ ਕੇ ਬਗੈਰ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਭੀ ਪਾਂਚ ਤੱਤੋਂ ਕੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਅੰਸ਼ ਹੋਨੇ ਕੇ ਸਬੱਬ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ਔਰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੬

ਓਅੰਕਾਰਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭੁ ਏਕਸ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈਗੋ॥

ਅੰਗ- ੧੩੧੦

ਸੇ ਅੰਤਰਿ ਸੇ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪੁਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

੪੭. ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ ॥
ਤਿਥੈ ਊਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ੧੬ ॥
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਸਾਹਿ ਸਾਧੁ ਸਦਾਇਆ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੪

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੨/੬)

ਆਨੰਦ ਮੇਂ ਇਸਥਿਤੀ

ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਨੌਂ ਗੋਲਕੋਂ ਕੇ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਇਸਥਿਤੀ ਪਾਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਕਤ ਯਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਜੋ ਕਿ ਮਨ ਕੀ ਕਲਪਨਾ ਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕਰ, ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਜੋ ਕਿ ਦੂੰਦ ਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਪਰ ਹੈ, ਮੇਂ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਤੀ ਹੈ।

ਜਹਾਂ ਨਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਨਾ ਮਰਨ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਬਚਪਨ, ਨਾ ਜੁਆਨੀ, ਨਾ ਬੁਢਾਪਾ ਹੈ। ਨਾ ਬਢਨਾ ਔਰ ਨਾ ਘਟਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੀਨ ਤਾਪ ਵਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ। ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਗੰਧ। ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਚਿੰਤਾ। ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਮਤਾ, ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼, ਅਭਿੰਨਵੇਸ਼। ਸੁਖੁ, ਦੁਖ, ਖੁਸ਼ੀ, ਗ਼ਮੀ, ਮਾਨ, ਅਪਮਾਨ ਵਗੈਰਾ ਜੋ ਦੂੰਦ ਹੈ ਵਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਹੈ ਔਰ ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਕਾ ਸਾਗਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-48)

ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਸੁਖਾਸਨ ਰਤਾਕੁ ਹੋਏ ਸੇ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਜਾਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਬੰਦਾ, ਜੋ ਇਸ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਤਬਲ ਬਾਜ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਵਿਚ ਚਾਰ ਮੋਹਰਾਂ ਭੀ ਪਾ ਲਿਆਇਆ। ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਆਪਣੇ ਛੰਨੇ ਪੁਆ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਸਤੇ ਧਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੈਣ ਕਟੋਰੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਇਕ ਸੈਨਤ ਸੱਟੀ, ਬੋਲਿਆ -

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ ॥

ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ੧੧੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਕੀਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਦਾ ਮਿਲਿਆ ਦੀ ਗਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਬੀ ਸਲੋਕ ਦਿਤਾ -

ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ॥

ਇਕ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹੰਨਿ

ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ॥

ਅੰਗ- ੮੩

ਫਰੀਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਜਾਗੇ ਹੋ ਤੇ ਸੁੱਤੇ ਰਹੇ ਹੋ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਂਈਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁੱਧ ਦੇ ਤਬਲਬਾਜ ਵਿਚੋਂ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਤੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਜਗਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮੋਹਰਾਂ ਬੀ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਂਈ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ। ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਤੁਸਾਡਾ ਜਾਗਣਾ ਇਕ ਜੁਹਦ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਨਾਉਂ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਦ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਨਾਉਣੀ ਜਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਹਠ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ 'ਹਠ ਤਪ' ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਠਦੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੇ

ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਬੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਂਵ ਭਜਨ ਦੇ ਸਭੇ ਵੇਲੇ ਹਨ ਤੇ ਖ਼ਾਲਕ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਦਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਆਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਉਹ ਜਦ ਦੇਣ ਤੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸ਼ੇਖਾ! ਤਬਲਬਾਜ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੇਰ। ਜਦ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਫੇਰਿਆ ਤਾਂ ਚਾਰ ਮੁਹਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਤਦ ਉਸ ਹਠੀ ਤਪੀ ਨੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਤਕੀਏ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ। ਤਬਲਬਾਜ ਵਾਲਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੀ।

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ - ਸ਼ੇਖ ਜੀ! ਇਕ ਰਾਤ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਰਾਤ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਆ ਕੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਮੁਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਿਯ ਦੀ ਆਸਾਵੰਤ ਉਹ ਰਾਤ ਸੋਂ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਵਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੀਯਤ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਆਯਾ ਸੁੱਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਸੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ-ਵਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੀ-ਬਾਲੀ ਲਈ ਉਹ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਲੋੜੀਏ। ਉਸ ਰਾਤ ਦੇ ਵੀ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਇਕ ਗਾਫਲ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ੇਖ ਬੋਲਿਆ - ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰਾਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚੁਪਹਿਰਾ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ - ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਜੀਵ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਹੈ ਬਚਪਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਘੋਰ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਫੇਰ ਗਹਿਲੜੀ ਚਾਉ ਭਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਗਾਫਲੀ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਮ ਦਿਨ ਇਸ ਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰੱਖਣਹਾਰ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਅਗਿਆਨ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਆਈ ਜੁਆਨੀ, ਇਸ

ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਗਾਫਲੀ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਬੀ ਸੁੱਤਿਆਂ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਖ ਰੱਖਣਹਾਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਪਲਟਦਾ। ਫਿਰ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਵਿਚਲੀ 'ਪੁਰ' ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਆਪਦੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਚਾਹ ਜਗਤ ਪਿਆਰਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੀ ਰੱਖਣਹਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਲ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਪਲਟਦੀ, ਕਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਜਾਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਸੰਤਾਪ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਰਾਤ ਦਾ ਚਉਥਾ ਪਹਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਫਲ ਰਹੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੁਆਨੀ, ਬਲ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ, ਪੁਤਰ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣੇ ਸਮਝਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਵਿਯੋਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਛਿਜਦਾ ਹੈ, ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਗਾਫਲ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਜਾਗ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਰ ਸਫਲਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਸ਼ੇਖ ਜੀ! ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਵਸੇ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰੇ ਪਹਿਰ ਗਾਫਲੀ ਵਿਚ ਬੀਤੇ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਹੀ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਕਿ ਜਦ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਠ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗਾਫਲੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੈਦ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਜੋ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ ਸੇ, ਸੋ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਾਗ ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਚਾਹੀਏ ਰੂਹ ਦੀ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਾਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਮਾਨ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜਾਣ ਲਵੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਵਾਹ-ਵਾਹ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਜਾਗਣਹਾਰ, ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ, ਇਸ ਤਰਹਾਂ ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੇਖ ਜੀ ਲਈ ਅੱਜ ਨਵਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਜੁਹਦੀ ਤਾਂ ਸੇ - ਤਪੇ ਮੂਰਤੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸੇ - ਰਸ ਦੀ ਕਸਰ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਦੀ

ਮੋਹਰ ਰਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ। ਜੀਵਣ ਕਣੀ - ਚਮਕਦੀ ਹੀਰਾ ਕਣੀ-ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ, ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਵਸ ਗਈ ਸੇਖ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ ਜੰਗਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰਕੇ ਤਪ ਸਾਧਣ ਤੇ ਹਵਸ ਦਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਚੁਕ ਗਈ ਸੀ। ਬਨ ਬੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੋੜੀਂਦਾ। ਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਠ ਟੁਰਿਆ। ਹਾਂ ਜੀ, ਸਾਰੇ ਟੁਰ ਪਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾਨਕ ਰਸੀਆ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ। ਤਬਲਬਾਜ ਓਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸਵਾਮੀ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਬਰਕਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਟੁਰ ਆਏ। ਚੋਖੇ ਦਿਨ, ਚੜ੍ਹੇ ਤਬਲਬਾਜ ਵਾਲਾ ਆਯਾ ਕਿ ਅਸੀਸ ਲਵਾਂ, ਪਰ ਫਕੀਰ ਟੁਰ ਚੁਕੇ ਸੇ ਤੇ ਤਬਲਬਾਜ ਪਿਆ ਸੀ-ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਡਿੱਠੋਸੁ ਤੇ ਹਾਹੁਕਾ ਖਾਧੋਸੁ, ਹਾਇ, ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਦੁੱਧ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਮਾਯਾ ਮਿਲੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਮੈਂ ਭਗੰਵਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸਦਗਤੀ ਪਾਉਂਦਾ। ਕਣੀ ਵਾਲੇ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਮਾਯਾ ਦਾ ਲੋਭ ਮੈਨੂੰ ਛਲ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਟੁਰੇ-ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਉਹ ਆਸਾ ਨਾਮੇ ਦੇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਆਏ, ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਦੁਖ ਵਿਚ ਸੇ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਜੀਉਂਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਜੇ ਸੱਚੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਛੂਹਣ, ਹਿਕੇ ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਪੈਣ। ਜਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਗਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਡਿੱਠਾ ਸਾਧੂ ਆਏ ਹਨ। ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਜੋ ਚਰਨ ਪਾਓ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੇਖ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਹੋ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰ। ਪਰ ਉਸ ਆਖਿਆ-ਜੀਓ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਰ ਧਰਾਂ। ਇਹ ਦਾਤਾ! ਤੇਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਤਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਵੜੇ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧੁਮਮ ਗਈ ਕਿ ਕੋਈ ਡਾਢੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਏ ਹਨ, ਪੂਰੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ! ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂਵ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀ ਟੁੰਕਾਰ ਲਾਈ, ਸਮਾਂ ਬੱਝ ਗਿਆ ਰਸਮਈ ਵੈਰਾਗ ਦਾ। ਜਗਤ ਦੀ ਅਸਾਰਤਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੁਣ ਕੀਹ-ਕੀਹ ਧਾਰਨੇ ਚਾਹੀਏ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸ਼ੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈਆਂ। ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਸੀ -

ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ ॥
ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥

ਲਿਖੁ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਮੁਰਖ ਮਨ ਕਾਹੇ ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥
 ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਖਸਮੈ ਭਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੯੮੯

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਮਗਨ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਸੇਖ ਜੀ ਸਾਵਧਾਨ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਰੋਟੀ ਆਂਦੀ ਤੇ ਸੇਖ ਨੂੰ ਜਾਗਦਾ ਬੈਠਾ ਦੇਖ ਤੇ ਚੇਲਾ ਸਮਝ ਕੇ ਅੱਗੇ ਧਰੀ, ਹੋਰ ਲੋਕ ਬੀ ਭੇਟਾ, ਪੂਜਾ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲੈ-ਲੈ ਟੁਰੇ ਆਉਣ। ਜਦੋਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਅੱਗੇ ਧਰੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖੇ ਜੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਸਵੇਰ ਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਰੋਟੀ ਇਹਨਾਂ ਖਾਧੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਠ ਦੀ ਗੋਲ-ਗੋਲ ਸ਼ੈ ਇਸ ਪਾਸ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਹੇ ਫਕੀਰ! ਕੀਹ ਤੂੰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਕੂੜਿਆਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਫਰੀਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਠ ਦੀ ਟੋਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਸ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਰੋਟੀ ਖਾਓਗੇ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਵੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਝੂਠ ਕਰਕੇ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਓ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਟਾਲੇ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਧੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬੀ ਹੈ, ਇਹ ਝੂਠ ਕੀਕੂੰ ਬਖਸ਼ੀਵੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋ ਗੱਲ-ਗੱਲ ਵਿਚ 'ਸੱਚ' ਪਿਆ ਕੂਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਗੱਲ-ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੂੜ ਸਿੰਜਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਖਰਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਚੰਗਾ, ਇਸ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਇਹ ਬਰੀਕੀਆਂ ਸੁਝੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਸ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ਰਮ ਕਾਹਦੀ। ਝੂਠ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਭਲਾ, ਸੇ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸੱਟ ਪਾਈਓਸੁ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੀ ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਕੌਤਕ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੇਖ ਜੀ! ਰੋਟੀ ਖਾਓ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, ਜੀਵੇ ਸਲਾਮਤ ਬਖਸ਼। ਤਬ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਸਭ ਵੰਡ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ। ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੇਖ ਵਲ ਫੇਰ ਤੱਕੇ, ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਸੇਖ ਪੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਸੇਖਾ! ਖੁਦਾ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਜੁਹਦ ਬੀ ਹੈ, ਘਾਲ ਬੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਪੀਰ ਕਰ। ਤਦ ਸੇਖ ਆਖਿਆ, ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੋਢਾ ਪਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸੇਖ ਹੁਣ ਉਥੋਂ ਟੁਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ

ਮਗਰੋਂ ਸੇਖ ਨੇ ਵਿਦਾ ਲੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਲ ਲਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ। 'ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹੁ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲੜੀਆਹ।' ਇਉਂ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਾਵ ਦੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੇਖ ਜੀ ਤਾਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਟਿਕ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਨਾਮ ਜਪੁ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਆਏ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਆਸਾ ਨਾਮੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਕ ਮੰਜੀ ਬੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਦੂਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਪਰ ਆਏਗਾ।

ਸੂਚਨਾ - ਆਸਾ ਦੇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਸਿਆਰ ਦੇਸ ਜਾਣਾ ਤੇ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਦਾ ਮਿਲਣ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਖੰਜਕਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨੀਲੀਬਾਰ ਪਾਕਪਟਨ ਤੇ ਬਿਸਿਆਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਮਾਲਾ ਦੀ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਰਿਆਸਤ (ਰਾਮਪੁਰ ਬੁਸ਼ਾਇਰ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਸੀਆਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਝੱਟ ਇਕ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਆਸਾਮ ਦੀ ਹੈ। ਕਾਮ ਰੂਪ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਮਨੀ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਪਾਸਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਬਨਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਚਿਟਾਗਉਂ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੋਨ ਦੀਪ ਆਦਿ ਟਾਪੂਆਂ ਦਾ ਸੈਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਜਗਨਾਥ ਪੁੱਜੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਸੀਆਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਸਿਆ 'ਤਿਤ ਸਮੈ ਬੈਠਾ ਸਮੁੰਦਰ ਕੀ ਬਰੇਤੀ ਵਿਚ ਨਗਰ ਛੁਠ ਘਾਟ ਕਾ।' ਹਾ: ਵਾ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਛੁਟਾਘਾਟਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਛੁਟਾਘਾਟਕ' ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿਟਾ ਗਾਉਂ ਯਾ ਚਿਟਾ ਗਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਅਰ ਉਥੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਬੀ ਨੇੜੇ ਹੈ।

35. ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਜੀਓ

ਸਵੇਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਲੋਂ ਠੰਢੀ-ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਝੰਡਾ ਅੱਖਾਂ ਨੂਟੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਬੀ ਧੀਮੇ ਤੇ ਬੱਝਵੇਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ 'ਉਫ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਕੇ ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਸਨ ਟਿਕਾ ਕੇ ਨੈਣ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਾਹ ਲੰਮਾ ਕਰਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਫੇਰ ਟਿਕ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ 'ਉਫ' ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਕੇ ਚੁਫੇਰੇ ਤਕਦਾ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੀਤਿਆ। ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਹੋ ਆਇਆ, ਝੰਡਾ ਉਠਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਬੁਹਾ ਖੜਕਿਆ, ਝੰਡੇ ਖੋਲਿਆ। ਇਕ ਜੁਆਨ ਗੱਭਰੂ ਸੁਹਣੀ ਨੁਹਾਰ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸੁਹੱਪਣ ਵਾਲਾ, ਕੱਪੜੇ ਬੀ ਜ਼ਰਾ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਵਧੀਆ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ, ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਤਰੰਗ ਹਨ ਜੋ ਭਜਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਸ ਸੱਜਣਾ! ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੈਂ, ਹੈ ਨੇੜੇ? ਆਪਣੇ ਤਰਲੇ ਨਾਲ ਗੁਆਚ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਬਚੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਇੰਦਰਸੈਣ (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ)-ਸਮਾਂ ਪੁੱਗਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਦਿਲ ਸ਼ਾਹਦੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਬੀ ਲੱਛਣ ਆਣ ਢੁਕੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬਰਖਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੁੱਸੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੁਣ ਬਨਾਵਟੀ ਸਾਹ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਸੱਚੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹਨ।

ਝੰਡਾ-ਹੱਛਾ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੈ?

ਇੰਦਰਸੈਣ-ਹਾਂ, ਉਹੋ ਗੱਲ, ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਕਤਕ ਜੋਗੀ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਈਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਮੱਤ ਮਾਰ ਛੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਦੀ ਨਾਰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧ ਹੈ, ਜੋਗੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਆਹ ਦੀ ਚੁੰਢੀ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਮਗਰ ਲਗ ਟੁਰਿਆ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤੇ ਕੁਛ ਪੁੰਦਾ ਪਾਂਹਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਜਦ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਕਾਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਖਾਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਬੀ ਝਾੜਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰੋ, ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਲੋਭੀ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤੋਂ ਮਾਂਗਵੇਂ ਖੰਭ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਨ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤ੍ਰਿਯਾਜਾਲ ਵਿਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਫਸਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਜੀ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਮਿੱਤਰ ਬੀ ਤਕੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਦੇ ਪੁੱਠੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਜਿਹਾ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੀ

ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਝੰਡਾ - ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਨੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਢੰਡਾਉ ਹੋਣਾ ਆਪੇ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਇਹ ਸੇਧ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੀ ਬੱਝਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਤੇ ਬੱਧੇ ਲੋਕੀਂ ਭਲੇ ਪਾਸੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਰਤਾ ਕੁ ਬੀ ਮੁਰਾਦ ਪੁਗਦੀ ਦਾ ਭਰਮ ਪਵੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਢਹਿ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੌਣ ਹੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸੇਧ ਤੋਂ ਨਾ ਉੱਕੇ? ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਰਾਲਬਧ ਤੇ ਛੱਡ, ਮਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਕੇ ਟੁਰੇ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇ? ਬੜਾ ਔਖਾ ਰਾਹ ਹੈ।

ਇੰਦਰ ਸੈਣ - ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਹੈ। ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਭੀ ਹੁਣ ਜੋ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਅਨੇਕ ਜਾਲ ਤਾਣ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਰਾਮ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕੌਣ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ ਬੇਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਲੋੜ ਰੱਖੇ ਅਸਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ, ਆਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦੇਵੇ।

ਝੰਡਾ - ਸੱਜਣਾ! ਸੱਚ ਦੇ ਪਰਖਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ, ਸੱਚ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ, ਸੱਚ ਨੰਗਾ, ਨਿਪੜਕ ਤੇ ਖੁਰਦਰਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇ? ਸੱਚ ਜਾਣੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਤੱਕਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਗਰ ਹਨ, ਉਥੇ ਬਨਾਉਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਾਹਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂਡ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਤੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਢੰਡਾਉ ਬੇਲੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਸ ਰੱਖੀਦੀ ਹੈ, 'ਦਿਆਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਆਪੇ ਦੇਵੇਗਾ।'

ਇੰਦਰਸੈਣ - ਭਾਈ! ਜੋ-ਜੋ ਕੁਛ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤੇ ਉਸ ਪੁਰ ਟੁਰੀਏ ਤਾਂ ਆਪਾ ਗੁਆਚਣੇ ਤਾਂ ਬਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਹੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ, ਬੰਦਾ ਡੁਬਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹ ਗੁੜ੍ਹ, ਸਮਝ ਬੁੱਝ ਕੇ ਫੇਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਉੱਠ ਭੱਜਣਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਬੈਲ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰੱਸੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਈ ਹੈ।

ਝੰਡਾ - ਸੱਚ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਤੱਕਣਾ, ਫੇਰ ਮਨ ਨੂੰ ਵਰਜਣਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਥੰਮ੍ਹ-ਥੰਮ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਜੋ ਸਮਝ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਨੱਕ ਦੀ ਸੇਧੇ ਟੁਰਿਆ ਚੱਲੇ।

ਇੰਦਰਸੈਣ - ਸੱਚ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਜੀਵ ਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨੇ ਦਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਪੂਛ ਬਿਨਾਂ ਆਦਮੀ ਬੀ ਇਕ ਪਸ਼ੂ ਹੀ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਕਰੀਏ ਕੀਹ? ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰੇਹ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਪਸ਼ੂ-ਬਿਰਤੀ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁੰਗਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਨੇ ਕੀਲ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਲੋਹੜਾ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਹਿਬਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਪਹਿਲੋਂ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਲਦੇ। ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਸੋਧਣ ਹੈ ਕਠਨ, ਖਰਾ ਕਠਨ। ਮਨੁੱਖ ਬੋ ਧਿਆਨੇ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਫਿਕਰ ਪਵੇ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਜੋਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੋਖੇ ਪੂਰਾ ਜੋਖੇ ਤਾਂ ਜੋਖ ਕੇ ਜਾਚੀ ਹੋਈ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਵੇਖੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪੁਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਭਾਈ! ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਟੁਰੇ।

ਝੰਡਾ - ਸੱਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਰਮ ਸੰਵਰੇ, ਫੇਰ ਬੰਦਾ ਆਤਮਾ ਸੋਝੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਵੇ। ਕੁਸੰਗ ਬੁਰਾ, ਰਬ ਕੁਸੰਗ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ, ਇਹੋ ਡਾਢਾ ਦੁਖ ਹੈ। ਹਾਂ, ਸੱਚੀ, ਇਕ ਗੱਲ ਕੰਨੇ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਲੋਕੀ ਘਾਬਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਪੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜਾਂਦਾ। ਕਈ ਭਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਥਾਈਂ ਤਾਂ ਜਦ ਜਾ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਮਗਰੋਂ ਚਉਕਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ।

ਇੰਦਰਸੈਣ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ - ਹਾਂ, ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੀ ਹੈ, ਸ਼ੈਤ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੁਫਰਗੜ੍ਹ ਤੋੜਿਆ ਹੈ।

ਝੰਡਾ - ਹੱਛਾ! ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਡਾਢੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ।

ਇੰਦਰਸੈਣ - ਦੇਖੋ! ਉਠੋ! ਗੈਬ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਜਾਣੇ ਕੀ-ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਉਥੇ ਹੈ, ਜੇ ਪਰਾਰਥਪ ਹੈ ਤਾਂ ਦਾਤੇ ਦਾ ਹੱਥ ਗੈਬ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਇੰਦਰਸੈਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਝੰਗਾ ਆਪਣੇ ਆਹਰੇ ਲਗ ਪਿਆ।

ਮਰਦਾਨਾ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਡਾਢੇ ਕਰੜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ ਤੇ ਅਚਰਜ ਹਿੰਦੂ, ਕੋਈ ਲਾਗੇ ਛੂਹਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਅੱਜ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆ ਬੀ

ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਨਗਰੀ ਪਾਸ ਹੈ ਆਗਿਆ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜਾਵਾਂ ਕੁਛ ਮੰਗ ਪਿੰਨ ਕੇ ਢਿੱਡ ਭਰਾਂ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ - ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੰਗਣਾ ਕਾਸਨੂੰ ਹੈ? ਇਕ ਸਾਂਈ ਤੋਂ ਜੁ ਮੰਗਿਆ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਤੋਂ ਕਾਸਨੂੰ ਮੰਗਣਾ ਹੋਇਆ? ਤੂੰ ਜਾਹੁ ਨਗਰੀ ਇਕ ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਹੈ, ਪਾਖਰ ਤਿਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਤਾ ਪੁੱਛਦਾ ਜਾਹ, ਉਹ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ।

ਮਰਦਾਨਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਨਗਰੀ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਅੱਗੇ ਜੋ ਮਿਲੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਚਾਹੇ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਝੰਡੇ ਦਾ ਘਰ ਪੁੱਛਾਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਐਡਾ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੀਆ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਭਾਉਂਦੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ ਤੁਰਿਆ ਆਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਚਾਰ ਸਰੀਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਬੀ ਸਨ, ਦੁਇ ਚਾਕਰ ਬੀ ਮਗਰ ਸਨ, ਮੱਥਾ ਤੱਕ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਬੇਝਕ ਹੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ-ਭਾਈ! ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਦੱਸ?

ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ, ਤੱਕ ਕੇ ਖਿੜਿਆ, ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਚਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ, ਮੈਂ ਇਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਘਰ ਅਪੜਾ ਆਵਾਂ। ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਚਾਕਰਾਂ ਆਖਿਆ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਅਪੜਾ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਸਨੂੰ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਮਰਦਾਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਦਸ ਦਿਓ, ਨਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ, ਨਾ ਸੇਵਕ ਜੀ।

ਉਹ ਮਰਦ ਬੋਲਿਆ, ਭਾਈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਆਓ।

ਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ? ਕਦ ਦੀ ਸਿਆਣ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਤੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ? ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ-ਮੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਹੈ ਤੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਹਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਨਾ ਸਿਆਣਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿਆਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਹੈ।

ਝੰਡੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦਰਸੈਣ ਸੀ, ਜੋ ਇਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਆਪ ਆਇਆ ਹੈ। ਘਰ ਅਪੜਾ ਕੇ ਤੇ ਝੰਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੰਦਰਸੈਣ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਟੀਕ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਵਾਰ ੧

੩੯. (ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ)

ਮੇਲਾ ਸੁਣਿ ਸ਼ਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ।
ਦਰਸਨੁ ਵੇਖਣਿ ਕਾਰਨੇ ਸਗਲੀ ਉਲਟਿ ਪਈ ਲੋਕਾਈ।
ਲਗੀ ਬਰਸਣਿ ਲਛਮੀ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਸਵਾਈ।
ਜੋਗੀ ਦੇਖਿ ਚਲਿਤੁ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰਿਸਕਿ ਘਨੇਰੀ ਖਾਈ।
ਭਗਤੀਆ ਪਾਈ ਭਗਤਿ ਆਣਿ ਲੋਟਾ ਜੋਗੀ ਲਇਆ ਛੁਪਾਈ।
ਭਗਤੀਆਂ ਗਈ ਭਗਤਿ ਭੁਲਿ ਲੋਟੇ ਅੰਦਰਿ ਸੁਰਤਿ ਭੁਲਾਈ।
ਬਾਬਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪੁਰਖ ਕਢਿਆ ਲੋਟਾ ਜਹਾ ਲੁਕਾਈ।
ਵੇਖਿ ਚਲਿਤੁ ਜੋਗੀ ਖੁਣਿਸਾਈ॥

ਆਈ=ਆਇਆ, ਰਿਸਕਿ=ਈਰਖਾ, ਭਗਤੀਆ=ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ, ਖੁਣਿਸਾਈ=ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ।

ਸ਼ਿਵਰਾਤ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਇਆ। ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਉਲਟ ਪਈ। ਮਾਯਾ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਰਿੱਧਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨਵੇਂ ਨਿਧਾਂ (ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ) ਵਧੀਕ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ (ਇਸ) ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਘਣੀ ਈਰਖਾ ਖਾਈ। ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਰਾਸ ਪਾਈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਲੋਟਾ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਛੁਪਾ ਲੀਤਾ (ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ?) ਭਗਤੀਆਂ ਨੂੰ (ਰੜੀ) ਰਾਸ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਲੋਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਰਤ ਜਾ ਲੱਗੀ (ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸੇ ਵਿਚ ਉਗਰਾਹੀ ਦਾ ਰੁਪਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ)। ਬਾਬਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਸੀ ਜਿਥੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਲੋਟਾ ਲੁਕਾਇਆ ਸੀ (ਆਪ ਨੇ) ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਜੋਗੀ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ (ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ) ਖੁਣਸਨ ਲਗ ਪਏ।

ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਗਤੀਆਂ ਦਾ ਲੋਟਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਲੁਕਾਇਆ ਸੀ, ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਨਾਲ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਤਦੋਂ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਦੁਰ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਲੱਗੇ। 'ਭਗਤ ਪੈਣੀ' ਰਾਸ ਪਾਉਣੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਹੁਣ 'ਭਗਤ ਪੈਣੀ' ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਹੈ। ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਲਛਮੀ ਇਸ ਅਰਥ ਪਰ ਬੀ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ।

੪੦. ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ

ਖਾਧੀ ਖੁਣਿਸਿ ਜੁਗੀਸਰਾਂ ਗੋਸਟਿ ਕਰਨਿ ਸਭੇ ਉਠਿ ਆਈ।
ਪੁਛੇ ਜੋਗੀ ਭੰਗਰ ਨਾਥੁ ਤੋਹ ਦੁਧ ਵਿਚਿ ਕਿਉਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ।
ਫਿਟਿਆ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆ ਮਖਣੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ।
ਭੇਖੁ ਉਤਾਰਿ ਉਦਾਸਿ ਦਾ ਵਤਿ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚਜੀ ਆਹੀ।
ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨਿ ਭਾਇ ਕੁਚਜੇ ਫੁਲੁ ਸੜਾਈ।
ਹੋਇ ਅਤੀਤੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਤਜਿ ਫਿਰ ਉਨ ਕੇ ਘਰਿ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈ।
ਬਿਨ ਦਿਤੇ ਕੁਛ ਹਥਿ ਨ ਆਈ॥

ਖੁਣਸ=ਈਰਖਾ, ਗੋਸਟਿ=ਚਰਚਾ, ਵਤ=ਫਿਰ

ਜੋਗੀ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਠ ਆਏ। ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਕਾਂਜੀ ਕਿਉਂ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। (ਹੁਣ ਤਾਂ) ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਟਕਾ ਫਿਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਕੀ ਨਿਕਲਣਾ

ਹੈ? (ਭਾਵ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਚਾਟੇ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤ ਦੀ ਕਾਂਜੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੇਗੀ) ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਲਾਹ ਕੇ (ਤੂੰ) ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ? (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਹੇ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਕੁਚੱਜੀ ਸੀ (ਅਥਵਾ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧਿ ਖਰਾਬ ਹੈ) (ਉਸ ਨੇ ਰਿਦੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਧੋ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ (ਭੇਖ ਰੂਪੀ) ਕੁਚੱਜੇ ਭਾਉ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਾੜ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਸਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਘਰ ਮੰਗਣ ਚੜ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹੋ (ਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ) (ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਭਾਵ - ਦਿਤੇ ਬਾਝ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। "ਇਸੁ ਭੇਖੈ ਥਾਵਹੁ ਗਿਰਹੁ ਭਲਾ ਜਿਥਹੁ ਕੇ ਵਰਸਾਇ॥" ਤੁਸਾਂ ਪਿਛੇ ਕੁਛ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਘਰ ਘਰ ਹੱਥ ਟਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ 'ਦਿਤਾ ਲਈਐ ਆਪਣਾ ਅਣਦਿਤਾ ਕੁਝ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ।"

੪੧ (ਸਿੱਧ ਕਰਾਮਾਤ)

ਇਹਿ ਸੁਣਿ ਬਚਨ ਜੋਗੀਸਰਾ ਮਾਰਿ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਇ ਉਠਾਈ।
 ਖਟਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਬੈਦੀ ਆਈ।
 ਸਿਧਿ ਬੋਲਨਿ ਸਭਿ ਅਵਧੀਆਂ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਧੁਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ।
 ਰੂਪ ਵਟਾਏ ਜੋਗੀਆਂ ਸਿੰਘ ਬਾਘਿ ਬਹੁ ਚਲਿਤ ਦਿਖਾਈ।
 ਇਕਿ ਪਰਿ ਕਰਿਕੈ ਉਡਰਨਿ ਪੰਖੀ ਜਿਵੈ ਰਹੈ ਲੀਲਾਈ।
 ਇਕਨਾ ਨਾਗ ਹੋਇ ਪਉਣ ਛੋੜਿਆ ਇਕਨਾ ਵਰਖਾ ਅਗਨਿ ਵਸਾਈ।
 ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ਭੰਗਰਿ ਨਾਥ, ਇਕ ਚੜਿ ਮਿਰਗਾਨੀ ਜਲੁ ਤਰਿ ਜਾਈ।
 ਸਿਧਾਂ ਅਗਨਿ ਨ ਬੁਝੈ ਬੁਝਾਈ॥

ਕਿਲਕ=ਭਬਕ ਮਾਰਨੀ; ਰੂਇ=ਰੂਹ, ਲੁੰਇ ਵਾਲ, ਰੋਹ; ਖੇਦਿਆ=ਨਿਖੇਧਿਆ; ਧੁਨੇ=ਆਵਾਜ਼ਾਂ; ਲੀਲਾਈ=ਤਾਰੀ ਲਾਉਣੀ।

(ਬਾਬੇ ਦਾ) ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰੂਹਾਂ ਉਠਾਈਆਂ (ਭਾਵ ਕਈ ਰੂਪ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਦਿਕ ਧਾਰ ਲੀਤੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ) ਖਟ ਦਰਸਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਨਿਖੇਧ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਿਧ ਲੋਕ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ (ਧੁਨੀਆਂ) ਵਾਜਾਂ ਲਾ ਕੇ ਸਭ ਔਖਧੀਆਂ ਦੱਸਣ। ਸ਼ੇਰ ਬਾਘਿਆੜ (ਆਦਿ ਬਣ ਕੇ) ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕਈ ਕੌਤਕ ਦੱਸੇ। ਇਕ (ਜੋਗੀ) ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡਣ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ (ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ) ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸੱਪ ਹੋ ਕੇ ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ, ਇਕਨਾ ਨੇ ਅੱਗ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੀ ਕਰਨੀ (ਆਰੰਭ ਦਿਤੀ) ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਤਾਰੇ ਤੋੜਨ ਲੱਗਾ, ਇਕ ਮਿਰਗਾਣੀਆਂ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਣੀ (ਉਪਰ) ਤਰਣ ਲੱਗੇ। ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ ਹੋਈ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਭਾਵ - ਧੁਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਧਨੁਖ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕਈ ਔਖਧੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਤੀਰ ਵਸਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਬੂਟੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਰੂਇ ਦਾ ਲੁੰਇ ਅਰਥ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਰੋਮਾਂਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਣ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ, ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਅੱਗ ਹਟਣ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਈ ਈਰਖਾ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣਾ ਜਾਂ ਡਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਸੇ, ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਗਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

੪੨. ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ

ਸਿਧਿ ਬੋਲਨਿ ਸੁਣਿ ਨਾਨਕਾ ਤੁਹਿ ਜਗ ਨੋ ਕਿਆ ਕਰਾਮਤਿ ਦਿਖਾਈ।
 ਕੁਝ ਵਿਖਾਲੇਂ ਅਸਾਂ ਨੋ, ਤੁਹਿ ਕਿਉ ਢਿਲ ਅਵੇਹੀ ਲਾਈ।

ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ! ਅਸਾਂ ਤੇ ਵੇਖਣਿ ਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ।
 ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਦੂਜੀ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹਹਿ ਰਾਈ।
 ਸਿਵ ਰੂਪੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਚਲੇ ਨਾਹੀ ਧਰਤਿ ਚਲਾਈ।
 ਸਿਧ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰਿ ਕਰਿ ਝੜਿ ਪਏ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਲਾ ਛਪਾਈ।
 ਦਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਕੇ ਕੀਮਤ ਕਿਨੇ ਨ ਪਾਈ।
 ਸੇ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।

(ਹੁਣ ਸਿਧ) ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਸੁਣ! ਤੂੰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੀ ਦੱਸ, ਤੂੰ ਇਡੀ ਵਿੱਲ ਕਾਸਨੂੰ ਲਾ ਛੱਡੀ ਹਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਨਾਥ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਬਾਣੀ (ਅਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੀ ਓਟ ਹੋਰ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਾ ਹੋਏ (ਜਿੱਕੁਰ) ਧਰਤੀ ਹਿਲਾਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ। ਸਿਧ ਤੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਕਲਾ ਛਿਪਾ ਦਿਤੀ। ਦੱਦੇ (ਅੱਖਰ ਦਾ ਅਰਥ) ਦਾਤਾ (ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ) ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਕੇ (ਦਾ ਅਰਥ) ਕੀਮਤ (ਉਸ ਦੀ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। (ਫੇਰ) ਉਹ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈ ਗਏ (ਅਥਵਾ ਦੱਦੇ ਕਕੇ ਭਾਵ ਦਿੱਕ ਹੋ ਕੇ ਸਰਣੀ ਪੈ ਗਏ, ਇਹ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ)।

ਭਾਵ - ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਸੀਆਂ ਜੋ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾਯਾ। ਦ, ਕ, ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ, ਇਕ ਦੀਨ ਅਰਥਾਤ ਮਤ ਜੋਗ ਦਾ ਤੇ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤ। ਸੇ ਦੀਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਸਾਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਤਾ ਦੇ ਭਗਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੇ ਭਗਤੀ ਕਰੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੀਨ ਹੈ, ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਜਾਣੋਂ, ਉਸ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਨਮ, ਅਯੋਨੀ, ਬੇਹੱਦ, ਅਜਰ, ਅਮਰ ਸਮਝੋ। ਅਪਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਸਲ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।

੪੩. (ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ)

ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ! ਸ਼ਬਦੁ ਸੁਨਹੁ ਸਚੁ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ।
 ਬਾਝੇ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰੁ ਕਰਾਮਾਤਿ ਅਸਾਂ ਤੇ ਨਾਹੀ।
 ਬਸਤਰਿ ਪਹਿਰੇ ਅਗਨਿ ਕੈ ਬਰਫ ਹਿਮਾਲੇ ਮੰਦਰੁ ਛਾਈ।
 ਕਰੋ ਰਸੋਈ ਸਾਰ ਦੀ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਨਥਿ ਚਲਾਈ।
 ਏਵਡੁ ਕਰੀ ਵਿਥਾਰ ਕਉ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਹਕੀ ਜਾਈ।
 ਤੋਲੀ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸਿ ਦੁਇ ਪਿਛੇ ਛਾਬੇ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ।
 ਇਹ ਬਲੁ ਰਖਾ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਜਿਸੁ ਆਖਾ ਤਿਸੁ ਪਾਦਿ ਕਰਾਈ।
 ਸਤਿਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਦਰਿ ਛਾਈ॥

(ਆਪ ਗੁਰੂ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਨਾਥ ਜੀ! (ਮੈਂ) ਮੂੰਹੋਂ ਸੱਚ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਆਪ) ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੋ। (ਇਕ ਭਗਵੰਤ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਨਾਮ (ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ (ਨਾਸ਼ੀ) ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਪੜੇ ਅੱਗ ਦੇ ਪਹਿਨਾਂ, ਹਿਮਾਲੇ ਵਿਚ ਬਰਫ ਦੇ ਮੰਦਰ ਛਾ ਕੇ (ਜਾ ਰਹਾਂ) ਰਸੋਈ (ਸਾਰ) ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਰਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਕੇ ਚਲਾਵਾਂ। ਐਨਾ ਵਿਸਥਾਰ (ਪਸਾਰਾ) ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹਿੱਕੀ ਹੋਈ ਤੁਰੀ ਚੱਲੇ। (ਤੱਕੜ ਵਿਚ) ਧਰਤ ਅਕਾਸ਼ ਦੋਵੇਂ (ਧਰ ਕੇ) ਪਿਛਲੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ (ਟੰਕ) ਵੱਟਾ ਪਾ ਕੇ ਤੋਲ ਲਵਾਂ। ਇੰਨਾਂ ਬਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਰੱਖਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬੀ (ਜੋ ਚਾਹਾਂ) ਕਰਵਾ ਲਵਾਂ। (ਫੇਰ ਬੀ) ਸਤਿਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ) ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ (ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ)

ਹਮਚੁਨੀਂ ਮਰਦੁਮ ਬਜੁ ਕਆਂ ਕੀਸਤੰਦ
ਦੀਗਰਾਂ ਮੁਰਦੰਦ ਈਹਾਂ ਜ਼ੀਸਤੰਦ॥

ਤੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਢੂੰਡ, ਕਿਹੜੇ
ਪਿਆਰੇ? ਜਿਹੜੇ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਤਾਂ ਮੋਇਆਂ
ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਜ਼ੀਸਤਨ ਰਾ ਮਾਅਨੀ ਦਾਨੀ ਕਿਹ ਚੀਸਤ
ਐ ਖੁਸ਼ਾ ਉਮਰੇ ਕਿ ਦਰ ਯਾਦਸ਼ ਬਜ਼ੀਸਤ॥

ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ? (ਆ
ਦੱਸਾਂ) ਜਿਉਣਾ ਉਹੀ ਸੁਭਾਗਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਰੱਬ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੀਆ ਜਾਵੇ।

ਮਰਦਿ ਆਰਿਫ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਜ਼ ਇਰਫ਼ਾਨਿ ਉ-ਸਤ
ਨਿਅਮਤਿ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ਦਰ ਖ਼ਾਨਾਇ ਉ-ਸਤ॥

ਆਰਫ਼ ਲੋਕ ਰੱਬ ਦੇ ਭੇਤ ਭਰੇ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ
ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਹਮਤ ਉਸ ਦੇ
ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਮਾਅਨੀਇ ਈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਯਾਦਿ ਖੁਦਾ-ਸਤ
ਕਜ਼ ਤੁਫ਼ੈਲਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਾਨਿ ਔਲੀਆ-ਸਤ॥

ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਇਸੇ
ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਿ ਉ ਬਰ ਹਰ ਜ਼ਬਾਨਿ ਗੋਯਾ ਸੁਦਾ
ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਰਾਹਿ ਹੱਕ ਜੁਯਾ ਸੁਦਾ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਰ ਬੋਲਦੀ ਜੀਭਾ ਉਪਰ ਹੈ,
ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਢੂੰਡਾਉ ਹਨ।

ਜੁਮਲਾ ਮੀ-ਖ਼ਾਨੰਦ ਜ਼ਿਕਰਿ ਜੁਲਜਲਾਲ
ਐ ਜ਼ਹੇ ਕੀਲੇ ਜ਼ਹੇ ਫ਼ਰਖੰਦਾ ਕਾਲ॥

ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਜਲਾਲ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੁਭਾਗਾ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ
ਸੁਭ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਚਰਚਾ।

ਕੀਲੋ ਕਾਲੇ ਗਰ ਬਰਾਇ ਹੱਕ ਬਵਦ
ਅਜ਼ ਬਰਾਇ ਕਾਦਰਿ ਮੁਤਲਿਕ ਬਵਦ॥

ਜੇਕਰ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ
ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਬਾਰੇ ਹੀ ਹੋ

ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯਾਫ਼ਤ ਈਂ ਸਰਮਾਯਾਇ ਉਮਰਿ ਨਜੀਬ
ਹਸਤ ਅੰਦਰ ਸੁਹਬਤਿ ਏਸ਼ਾਂ ਨਸੀਬ॥

ਨੇਕ ਉਮਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ (ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ)
ਸਰਮਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਸੀਬ
ਹੋਇਆ।

ਆਂ ਰਵਾ ਬਾਸ਼ਦ ਦਿਗਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੀਸਤ
ਗਰਿ ਹਰਫ਼ਿ ਰਾਸਤੀ ਦਸਤੂਰ ਨੀਸਤ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਸ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਹੋਰ
ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ
ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇਮ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਾਮਿ ਸ਼ਾਂ ਦਰ ਹਿੰਦਵੀਸਤ
ਈਂ ਹਮਾ ਤਾਰੀਖ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਐ ਮੌਲਵੀਸਤ॥

ਹਿੰਦਵੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ
ਹੈ, ਹੇ ਮੌਲਵੀ! ਇਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ।

ਸੁਹਬਤਿ ਏਸ਼ਾਂ ਬਵਦ ਲੁਤਫ਼ਿ ਖੁਦਾ
ਤਾ ਨਸੀਬਿ ਕਸ ਸ਼ਵਦ ਈਂ ਰੂ-ਨੁਮਾ॥

ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਇਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼
ਦਾ ਭਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਕਸੇ ਈਂ ਦੌਲਤਿ ਜਾਵੀਦ ਯਾਫ਼ਤ
ਜ਼ਿੰਦਗੀਏ ਉਮਰ ਰਾ ਉਮੀਦ ਯਾਫ਼ਤ॥

ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਮਰ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ
ਗਿਆ, ਮਾਨੋ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਆਯੂ ਆਸ਼ਾਵੰਤ ਹੋ
ਗਈ।

ਈਂ ਹਮਾਂ ਫ਼ਾਨੀ ਵ ਆਂ ਬਾਕੀ ਬਿਦਾਂ
ਜਾਮਿ ਇਸ਼ਕ ਪਾਕ ਰਾ ਸਾਕੀ ਬਿਦਾਂ॥

ਇਹ ਸਭ (ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਮਰ) ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ,
ਅਤੇ ਉਹ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰੇਮ
ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਭਰ-ਭਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਾਕੀ ਸਮਝ।

ਹਰ ਚਿ ਹਸਤ ਅਜ਼ ਸੁਹਬਤਿ ਏਸ਼ਾਂ ਬਵਦ
ਕਜ਼ ਤੁਫ਼ੈਲਸ਼ ਜੁਮਲਾ ਆਬਾਦਾ ਬਵਦ॥

ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਭ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੈ।

ਈਂ ਹਮਾਂ ਆਬਾਦੀ ਅਜ਼ ਲੁਤਫ਼ਿ ਖੁਦਾ-ਸਤ

ਗਫ਼ਲਤ ਅਜ਼ ਵੈ ਯੱਕ ਨਫ਼ਸ ਮਰਗੋ ਜਫ਼ਾ ਸਤ॥

ਇਹ ਸਭ ਆਬਾਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਛਿਨ ਭਰ ਲਈ ਵੀ ਉਸ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਸਰਨਾ ਮੌਤ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਹਾਸਲਿ ਈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਸਤ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਈਂ ਬੰਦਗੀ-ਸਤ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਇਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਹੈ।

ਗਰ ਤੂ ਮੀਖਾਹੀ ਕਿ ਮਰਦਿ ਹੱਕ ਸ਼ਵੀ
ਆਰਿਫ਼ਿ ਉ ਕਾਮਿਲ ਮੁਤਲਿਕ ਸ਼ਵੀ॥

ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਰੱਬ ਦਾ ਭਗਤ ਬਣੇਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਬਣ।

ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਕੀਮੀਆ ਬਾਸ਼ਦ ਤੁਰਾ
ਤਾ ਚਿਹ ਮੀਖਾਹੀ ਰਵਾ ਬਾਸ਼ਦ ਤੁਰਾ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕੀਮੀਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ, ਜੋ ਵੀ ਤੂੰ ਚਾਹੇਂ, ਉਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇ।

ਈਂ ਹਮਾ ਕੂ ਸਾਹਿਬਿ ਜਾਂ ਆਮਦੰਦ
ਅਜ਼ ਬਰਾਇ ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਆਮਦੰਦ॥

ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕਾ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀਇ ਸ਼ਾਂ ਜ਼ਿਫੈਜ਼ਿ ਸੁਹਬਤਿ ਅਸਤ

ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਆਇਤਿ ਪੁਰ ਰਹਿਮਤਿ ਅਸਤ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰੱਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

ਹਰ ਕਸੇ ਰਾ ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਬਾਦਿਸ਼
ਤਾ ਜ਼ਿ ਦਿਲ ਅਕਦਿ ਗੁਹਰ ਬਿਕੁਸ਼ਾਇਦਸ਼॥

ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਣ।

ਸਾਹਿਬਿ ਗੰਜੀਨਾਈ ਅ ਬੇ-ਖ਼ਬਰ

ਲੇਕ ਜਾਂ ਗੰਜੇ ਤੁਰਾ ਨ-ਬਵਦ ਖ਼ਬਰ।

ਹੇ ਅਨਜਾਣ! ਤੂੰ (ਬਹੁ-ਮੁੱਲੇ) ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਗੁਪਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕੈ ਅਜ਼ਾਂ ਗੰਜੇ ਬ-ਯਾਬੀ ਇਤਲਾਅ

ਅੰਦਰੂਨਿ ਕੁਫ਼ਲ ਚੂੰ ਬਾਸ਼ਦ ਮਤਾਅ॥

ਉਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਜੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਲ ਮਤਾਅ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪਸ ਤੁਰਾ ਲਾਜ਼ਿਮ ਬਵਦ ਜੂਈ ਕੁਲੀਦ
ਤਾ ਬ-ਬੀਨੀ ਗੰਜਿ ਖੁਫ਼ੀਆ ਰਾ ਪਦੀਦ॥

ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਢੂੰਡੇਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਗੁਪਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ।

ਕੁਫ਼ਲ ਬਿਕੁਸ਼ਾ ਅਜ਼ ਕੁਲੀਦਿ ਨਾਮਿ ਹੱਕ
ਅਜ਼ ਕਿਤਾਬਿ ਗੇਜ ਮਖ਼ਫ਼ੀ ਖ਼ਾਂ ਸਬਕ॥

ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਨਾਲ ਇਸ ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਇਸ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹੋ।

ਈਂ ਕੁਲੀਦਿ ਨਾਮ ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਬਵਦ
ਮਰਹਮਿ ਦਿਲਹਾਇ ਰੇਸ਼ੇ ਜਾਂ ਬਵਦ॥

ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੁੰਜੀ ਜ਼ਖਮੀ ਦਿਲਾਂ ਅਤੇ ਜਾਨਾਂ ਦੀ ਮਲੂਮ ਹੈ।

ਚੂੰ ਕਸੇ ਰਾ ਈਂ ਕੁਲੀਦਿ ਆਇਦ ਬ-ਦਸਤ
ਸਾਹਿਬਿ ਗੰਜੀਨਾ ਬਾਸ਼ਦ ਹਰ ਕਿ ਹਸਤ॥

ਜਦ ਇਹ ਕੁੰਜੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ, ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੰਜਿ ਰਾ ਚੂੰ ਯਾਫ਼ਤਾ ਜੋਯਾਇ ਗੰਜ
ਗਸਤ ਫਾਰਗਿ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਤਸਵੀਸ਼ੇ ਰੰਜ॥

ਜਦ ਖਜ਼ਾਨਾ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰਾਂ ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਆਂ ਹਮ ਅਜ਼ ਮਰਦਾਨਿ ਹੱਕ ਸੁਦ ਐ ਸ਼ਫੀਕ
ਆਂ ਕਿ ਰਾਹੇ ਯਾਫ਼ਤ ਦਰ ਕੁਇ ਰਫੀਕ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗਲੀ ਦਾ ਰਾਹ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ, ਉਹ ਵੀ ਸਮਝ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਜ਼ੋਰਾ ਰਾ ਚੂੰ ਮਾਹ ਕਰਦ

ਹਰ ਗਦਾ ਰਾ ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹ ਕਰਦ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰੇ ਨੂੰ ਚੰਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹਰ ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਰਹਿਮਤਿ ਹੱਕ ਬਾਦ ਬਰ ਔਜ਼ਾਇ ਸਾਂ
ਬਰ ਪਿਦਰ ਬਰ ਮਾਦਰੇ ਇਬਨਾਇ ਸਾਂ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ,
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਆਲ ਔਲਾਦ ਉਤੇ ਵੀ ਰੱਬ
ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ।

ਹਰ ਕਿ ਸਾਂ ਰਾ ਦੀਦ ਹੱਕ ਰਾ ਦੀਦਾ ਅਸਤ
ਖੁਸ਼ ਗੁਲ ਅਜ਼ ਬਾਗਿ ਮੁਹੱਬਤ ਚੀਦਾ ਅਸਤ॥

ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ,
ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਸਮਝੋ ਉਸ
ਨੇ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ
ਤੇੜ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਲ ਜ਼ਿ ਬਾਗਿ ਮਾਅਰਫਤ ਬਰ-ਚੀਦਨ ਅਸਤ
ਦੀਦਨਿ ਏਸ਼ਾਂ ਖੁਦਾ ਰਾ ਦੀਦਨ ਅਸਤ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਾਗ 'ਚੋਂ
ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਤੇੜਨਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਰੱਬ
ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਮਦ ਦੀਦਨਿ ਹੱਕ ਰਾ ਬਿਆਂ
ਮੀਦਿਹਦ ਈਂ ਜੁਮਲਾ ਰਾ ਕੁਦਰਤ ਨਿਸ਼ਾਂ॥

ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ,
ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜ਼ ਤੁਫੈਲਿ ਸਾਂ ਖੁਦਾ ਰਾ ਦੀਦਾ-ਅਮ
ਗੁਲ ਜ਼ ਬਾਗਿ ਮਾਅਰਫਤ ਬਰ ਚੀਦਾ-ਅਮ॥

ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ
ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਦੇ
ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਫੁੱਲ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਦੀਦਨਿ ਹੱਕ ਮਾਅਨੀਏ ਦਾਰਦ ਸਰੀਫ਼
ਮਨ ਨਿ-ਅੱਮ ਈਂ ਜੁਮਲਾ ਆਂ ਜ਼ਾਤਿ ਲਤੀਫ਼॥

ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਭਾਵ ਰਖਦਾ
ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੀ
ਸੂਖਮ ਜ਼ਾਤ ਹੀ ਹੈ।

ਹਰ ਕਿ ਉ ਦਾਨਿਸਤ ਈਂ ਹਰਫਿ ਤਮਾਮ
ਯਾਫਤ ਉ ਆਂ ਗੰਜਿ ਮਖ਼ਫ਼ੀ ਰਾ ਮਕਾਮ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਪੂਰਨ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ,
ਮਾਨੋ ਉਸ ਨੇ ਛੁਪੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਲੱਭ ਲਿਆ।

ਮਾਅਨੀਏ ਹੱਕ ਸੂਰਤੇ ਦਾਰਦ ਨਿਕੂ-ਸਤ
ਸੂਰਤਿ ਹੱਕ ਸੂਰਤਿ ਮਰਦਾਨਿ ਉ-ਸਤ॥

ਰੱਬ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਅਤਿ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਹੈ,
ਰੱਬ ਦੀ ਸੂਰਤ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਹੈ।

ਖ਼ਲਵਤਿ ਏਸ਼ਾਂ ਬਵਦ ਦਰ ਅੰਜੁਮਨ
ਵਸਫਿ ਏਸ਼ਾਂ ਬਰ ਜ਼ੁਬਾਨਿ ਮਰਦੋ ਜ਼ਨ॥

ਉਹ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਜੀਭਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ੀਂ ਖ਼ਬਰ ਵਾਕਿਫ਼ ਕਸੇ ਬਾਸਦ ਕਿ ਉ
ਦਾਰਦ ਅਜ਼ ਸ਼ੌਕਿ ਮੁਹੱਬਤ ਗੁਫ਼ਤਗੁ॥

ਇਸ ਭੇਤ ਤੋਂ ਉਹ ਹੀ ਵਾਕਫ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ
ਚਾਉ ਸਹਿਤ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੌਕਿ ਮੋਲਾ-ਅਸ਼ ਗਿਰੇਬਾਂ ਗੀਰ ਸੁਦ
ਨਾਕਸੇ ਹਮ ਸਾਹਿਬਿ ਤਦਬੀਰ ਸੁਦ॥

ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਿਸ ਨੇ ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਨਾਚੀਜ਼ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਮੁਦੱਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੌਕਿ ਮੌਲਾਯਤ ਚੁੰ ਬਾਸਦ ਦਸਤਗੀਰ
ਜ਼ਰਾ ਗਰਦਦ ਰਸ਼ਕਿ ਖੁਰਸ਼ੀਦਿ ਮੁਨੀਰ

ਜਦ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਤੇਰਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ
ਵੀ ਚਮਕਦਾ ਸੂਰਜ ਬਰਾਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਸ਼ਕਿ ਹੱਕ ਮੀਬਾਰਦ ਅਜ਼ ਗੁਫ਼ਤਾਰਿ ਸਾਂ
ਦੀਦਾਹਾ ਰੌਸ਼ਨ ਸੁਦ ਅਜ਼ ਦੀਦਾਰਿ ਸਾਂ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਖਾ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡ
ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਰੂਜ਼ੇ ਸ਼ਬ ਬਾਸ਼ੰਦ ਦਰ ਜ਼ਿਕਰਸ਼ ਮੁਦਾਮ
ਦਰ ਲਿਬਾਸਿ ਦੁਨਯਵੀ ਮਰਦਿ ਤਮਾਮ॥

ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ, ਸੰਸਾਰੀ ਭੇਖ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹਨ।

ਬਾ ਹਮਾ ਅਜ਼ ਜੁਮਲਾ ਆਜ਼ਾਦੰਦ ਸਾਂ
ਦਰ ਹਮਾ ਹਾਲ ਅਜ਼ ਖੁਦਾ ਸ਼ਾਦੰਦ ਸਾਂ॥

ਉਹ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ।
ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹਨ।

ਦਰ ਲਿਬਾਸਿ ਦੁਨਯਵੀ ਵਾ ਰਸਮਿ ਦੀ
ਹਮਚੂ ਏਸ਼ਾਂ ਸਾਨੀਏ ਦੀਗਰ ਮਥੀਂ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਰਹੁ ਰੀਤ
ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਜੇਹਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਸ੍ਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਸੇ ਸੁਖੀ
ਤਿਸੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲੁ ਹੋਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ 'ਚ ਉਹ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਮੁਖ ਉਜਲ=ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਮੁਖ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ
ਪਰਗਟੁ ਸਭਨੀ ਲੋਇ॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ=ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭਨੀ ਲੋਇ=ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਘਰਿ ਵਸੈ
ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ॥੧॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਖਿਆਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਨਿੱਝਰ ਝਰਨੇ ਅਨੰਤ ਵਹਿ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸੋਇ=ਉਹੋ ਏਕੋ=ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਹਰਿ=ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਭਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇ=ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਨਾਮੁ ਸਹਾਈ ਸਦਾ ਸੰਗਿ
ਆਗੈ ਲਏ ਛਗਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਤੈਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਵੀ ਸਹਾਈ=ਸਹਾਇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੰਗਿ=ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਗੈ=ਅੱਗੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇ=ਛੁਡਾ ਲਏ=ਲਵੇਗਾ।

ਦੁਨੀਆਂ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆਂ
ਕਵਨੈ ਆਵਹਿ ਕਾਮਿ॥

ਇਸ ਦੁਨੀਆ=ਸੰਸਾਰ ਕੀਆ=ਦੀਆਂ ਜੋ ਮਾਇਕੀ ਵਡਿਆਈਆ ਹਨ, ਇਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕਵਨੈ=ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਵਹਿ=ਆਉਣਗੀਆਂ? ਭਾਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਣ-ਮਹੰਤ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨਾਢ, ਵਜ਼ੀਰ, ਆਗੈ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਆਦਿ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਲੋਕ 'ਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੰਗੁ ਸਭੁ ਫਿਕਾ
ਜਾਤੇ ਬਿਨਸਿ ਨਿਦਾਨਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਮਾਇਆ ਕਾ=ਦਾ ਜੋ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਹੈ, ਇਹ ਸਭੁ=ਸਾਰਾ ਫਿਕਾ=ਬੇਰਸ ਹੈ, ਨਿਦਾਨਿ=ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਬਿਨਸਿ=ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਤੇ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਵਸੈ
ਸੋ ਪੂਰਾ ਪਰਧਾਨੁ॥੨॥

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ 'ਚ ਪੂਰਾ=ਪੂਰਨ ਤੇ ਪਰਲੋਕ 'ਚ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਕੀ ਹੋਹੁ ਰੇਣੁਕਾ
ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਧੂ=ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਵਾ: ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰੇਣੁਕਾ=ਧੂੜੀ ਹੋਣਾ ਕਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਬਿਭੂਤੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣਾ ਆਪੁ=ਅਹੰਭਾਵ ਤਿਆਗਣਾ ਕਰ।

ਉਪਾਵ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲ ਛਡਿ
ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ॥

ਸਗਲ=ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ=ਸਰੀਰਕ ਯਤਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ=ਚਤੁਰਾਈ ਛਡਿ=ਤਿਆਗ ਕੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾਗੁ=ਲੱਗਣਾ ਕਰ।

ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਰਤਨੁ ਹੋਇ
ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੈ ਭਾਗੁ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਰਤਨੁ=ਮਾਣਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਸਤਕਿ=ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮਨ

ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਤਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਭਾਈ ਹੋ
ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਿ॥

ਭਾਈ ਹੋ= ਹੇ ਭਰਾਵੇ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਿਸੈ=ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇ ਕਰੇ
ਜਿਸੁ ਬਿਨਸੈ ਹਉਮੈ ਤਾਪੁ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੀ=ਦੀ ਸੇਵਾ=ਟਹਿਲ ਸੇ=ਉਹੋ ਹੀ ਕਰੇ=ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਤਾਪ ਬਿਨਸੈ=ਬਿਨਸ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਹਉਮੈ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਆਫਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖ ਕੇ ਈਰਖਾ ਵਸ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ
ਬਿਨਸੇ ਸਗਲ ਸੰਤਾਪੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੇਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਪ (ਆਪਿ, ਬਿਆਪਿ, ਉਪਾਪਿ) ਸੰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਪ=ਤਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਪ ਬਿਨਸੈ=ਬਿਨਸ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫
ਇਕੁ ਪਛਾਣੁ ਜੀਅ ਕਾ
ਇਕੋ ਰਖਣਹਾਰੁ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਕ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਛਾਣੁ=ਪਛਾਣਨਾ ਕਰ ਵਾ: ਹੇ ਭਾਈ! ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਪਛਾਣੁ=ਪਛਾਣਨਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ=ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਰਖਣਹਾਰੁ=ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਵੀ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵੀ ਤੇ ਪਰਲੋਕ 'ਚ ਵੀ ਇਕੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ।

ਇਕਸੁ ਕਾ ਮਨਿ ਆਸਰਾ
ਇਕੋ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੁ॥

ਹੇ ਮਨ! ਇਕਸ=ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ=ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾਰੁ॥੧॥

ਤਿਸੁ=ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣਾਈ=ਸਰਣ 'ਚ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਦਾ ਲਈ ਆਤਮਿਕ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ=ਸਭ ਦਾ ਪਰਾ ਰੂਪ ਅਰਥਾਤ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰੁ=ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਗਲ ਉਪਾਵ ਤਿਆਗੁ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਹੋਰ ਸਗਲ=ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ=ਯਤਨ ਤਿਆਗੁ=ਛੱਡਣਾ ਕਰ।

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿ ਨਿਤ

ਇਕਸੁ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਗੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਪੂਰਾ=ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਧਿ=ਚੇਤੇ ਕਰ ਭਾਵ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਇਕਸੁ=ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ=ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਾਗੁ=ਲਾਉਣਾ ਕਰ।

ਇਕੋ ਭਾਈ ਮਿਤੁ ਇਕੁ
ਇਕੋ ਮਾਤ ਪਿਤਾ॥

ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਭਾਈ=ਭਰਾਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਇਕਸ ਕੀ ਮਨਿ ਟੇਕ ਹੈ
ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਦਿਤਾ॥

ਉਸ ਇਕਸੁ=ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ=ਦੀ ਹੀ ਮਨਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟੇਕ=ਓਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਉ=ਸੂਖਮ ਤੇ ਪਿੰਡੁ=ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨਹੁ ਨ ਵਿਸਰੈ
ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਵਸਿ ਕੀਤਾ॥੨॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ=ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨੋਂ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰੈ=ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਕਿਛੁ=ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਵਸਿ=ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਘਰਿ ਇਕੋ ਬਾਹਰਿ ਇਕੋ
ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਆਪਿ॥

ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਇਕੋ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਿ=ਵਾਣਪ੍ਰਸਤੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਘਰਿ=ਅੰਤਹਰਕਣ 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਇਕੋ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਿ=ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਥਾਨ=ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਥਨੰਤਰਿ=ਮਕਾਨੀਆਂ (ਜੀਵਾਂ) ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 ਤੇ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਹੈ

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ॥

ਜਿਹੜੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਜੰਮਣ ਤੇ ਮਰਨ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਮੌਤ ਤੋਂ ਹੀ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਸਵਾਏ ਸਰੀਰ ਦੇ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਐਸਾ ਧੁਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੀਵਨ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਮਝੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ ਜਾਂ ਕਦੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਯਾਤਰੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਰ ਮਾਂ ਦੇ ਥਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੇੜਾਂ ਨਾਲ, ਖੜੋਣਿਆਂ ਨਾਲ, ਫੇਰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆ, ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ; ਫੇਰ ਪਤੀ, ਪਤਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਬੜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦੰਪਤੀ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਘੋਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੈ? ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨਬੱਧ ਯੋਗ ਫਿਲੋਸਫੀ ਵਿਚ 'ਅਹਿੰਸਾ' ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਤਿਆ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ, ਚੋਟ ਨਹੀਂ। ਅਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਬਚਨ ਬੱਧਤਾ ਨੂੰ

ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਵਿਚ, ਕਥਨੀ, ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਲਿਆਉਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਤਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਢੂੰਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿ ਦੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਰ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਅਹਿੰਸਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਓ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਐਨੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬੜੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਦੂਸਰੇ ਬੰਨੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੋਟ, ਕੋਈ ਸੱਟ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਨ, ਕਥਨੀ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਜਾਣੋ ਇਹ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦਸ ਘੰਟੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਕ ਬੁੰਦ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਗਰ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ, ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛੁੱਟ ਗਏ, ਮੈਂ ਨਰੋਇਆ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਨੁਭਵ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੱਪ ਹਨ,

ਕੋਬਰਾ ਹਨ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਭੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੋਬਰਾ ਸੱਪ ਦਾ। ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੋਬਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਜੇਬ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਬਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਭੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਤਰ ਤੇ ਭਾਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਤਰ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚਾ ਹੈ, ਨਿਰਭੈ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਬਰਾ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨਾਲ ਵੀ ਕਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਡਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਛੇ ਸਾਲ ਰਿਹਾ।

ਫੇਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਿਖਣੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅਥਰੂ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੁਫਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਤਰਾਈ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਗ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਵਿਰਾਨ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਰੁਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਗੁਰੂਦੇਵ ਤਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।" ਮੈਂ ਏਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਕੁਝ ਫੁੱਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਮੰਤਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਹਿਲੇ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਅਸੀਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੁੱਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੋਗੇ ਉਹਨਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਉਤੇ ਸੱਪ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਹੇ ਰੱਬਾ ਇਹ ਕੀ? ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਡਰ ਨਾ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਕੋਲ ਤੈਨੂੰ ਡਸਣ ਲਈ ਕੋਈ ਡੰਗ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਡਰ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਡਸੇਗਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਡਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੁਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਡਰੇਂਗਾ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਕੱਟ ਲਵੇ। ਡਰ ਨਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਆ। ਸੋ ਮੈਂ ਉਸ ਮੌਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ

ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਤੂੰ ਐਨਾ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਜੀਵ ਅੱਗੇ ਕਦੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ? ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਜੀਵ ਸੱਪ ਹੈ, ਇਹ ਓਦੋਂ ਹੀ ਕਟਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਟਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮ। ਗੁਰੂਦੇਵ! ਮਾਫ ਕਰਨਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤਾ। ਦੇਖ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਬੈਠ ਇਥੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਦੰਦ ਤੁਹਾਡੀ ਜੀਭ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਟਦੇ? ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੁਭਦੀਆਂ? ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ? ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਹਾਂ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਹਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਣ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਦੀ ਅਪਮਾਨ, ਅਤਿਵਾਦ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਸਮਝਾ ਸਕੇਗਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਅਤਿਵਾਦ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਏਗਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਬਕ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਦਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਮਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਅਨੁਭਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਧਿਆਪਕ। ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਣ। ਕਿੰਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਵੋ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਜਿਨਿ ਕੀਏ
ਆਠ ਪਹਰ ਤਿਸੁ ਜਾਪਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ
ਹੀ ਜਾਪਿ=ਅਸਥੂਲ ਜੰਤ=ਸੂਖਮ ਜੀਵ ਆਦਿ ਪੈਦਾ
ਕੀਏ=ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤਿਸੁ=ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਠੈ ਪਹਿਰ
ਜਾਪਿ=ਜਪਣਾ ਕਰ।

ਇਕਸੁ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ
ਨਾ ਹੋਵੀ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੁ॥੩॥

ਜਦੋਂ ਇਕਸੁ=ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਤੇਰਾ
ਮਨ ਰਤਿਆ=ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ
ਵਿਛੁੜਨ ਦਾ ਸੋਗ=ਗਮ ਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੰਤਾਪੁ=ਦੁਖ
ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ
ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ=ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬ੍ਰਹਮੁ=ਵਿਆਪਕ
ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚ
ਕੋਇ=ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਹੋਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੀਉ=ਜਿੰਦਗੀ ਪਿੰਡੁ=ਸਰੀਰ ਆਦਿ
ਸਭੁ=ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਤਿਸ=ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ=ਦਾ ਹੀ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਤਿਸੁ ਉਸ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ 'ਚ ਸੁ
ਹੋਇ= ਉਹੋ ਹੀ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰਾ ਭਇਆ
ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸੋਇ॥੪॥੯॥੧੯॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਸੋਇ=ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪਿ=ਜਪਿਆ
ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੇ=ਪੂਰਨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ=ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ
ਵਾਲਾ ਭਇਆ=ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (26 ਮਈ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜੇਠ - ਸੰਗਰਾਂਦ-14 ਮਈ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org, www.ratwarasahib.com

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	within India		Foreign Membership		
	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life	
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada	80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ

ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਦੁਪਟੇ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਗਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-

English Version

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 1)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 2)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 3)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 4)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 5)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ , Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India

Mahatma Buddh Ji

Along with small adages of Gurmat

(Continued from P. 77, issue Mar. 2021)

Whatever means have to be adopted for this type of meditation were explained by the Guru in this order *Shuddha* (purity), *Veerya* (power), *simriti* (remembrance), *samadhi* (meditation) and *pragya* (spiritual wisdom). Siddhartha with his strenuous efforts was able to reach these destinations, which was his mark. Still he felt that though he had reached the stage of 'nothingness', these means won't take him to *Nirvan* (salvation). Searching for a Guru, who could help him to still higher spiritual heights, he came to another ascetic named Udrak Ram Putra. This saint taught him how to reach the stage of the destruction of the mind. Siddhartha became an expert in the Art of Nothingness. He also had his mind under his perfect control. He ended his mental conflict between determination and counter-determination; and thus he achieved the stage of the destruction of the mind. With the destruction of mind, all his desires vanished. But he soon realised that even this course of action could not take him to *Mukti* (liberation).

Siddhartha felt that the *Dharam* propagated by these two Gurus was

not perfect because these two teachers had themselves not been able to discover the road to Supreme Truth, because their Four Methods of being indifferent to the world, repose being cut off from the world, equipoise and awakening could not lead to the goal of liberation. Siddhartha was firm on achieving super-consciousness, which is a stage higher than 'nothingness'. To experiment with more paths, he arrived at a place called Uruvela in the neighbourhood of Gaya. At this place he went on practising *Pranayaam* (control of breath) harsh austerities, by keeping long fasts. He kept practising strenuous methods. At this place, he practised austerities for six years. Even after that he felt that the thing (salvation) which he was seeking cannot be achieved by these methods. He was reduced to a skeleton; his body was reduced to total weakness. He felt that if his body is destroyed, then all those methods could not be practised. At last, he left the path of asceticism. He sat under the shade of a sacred tree and practised very long penances. His condition was akin to what is described by Farid, when he says :

Farid, my aged frail body has become

a skeleton and the crows peck at my palms.

Even till now, God has not come to my aid, see thou, that such is the fate of the man.

ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ

ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ

ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ॥

ਅੰਗ - 1382

His austerities were so terrible that one young woman took him to be a ghost in flesh and started crying. When her mistress came to know of it, she brought milk and rice for Siddhartha. On the path nearby some women were passing. They were singing and the subject of their singing was something like this - don't pull the wire of the Sitar so tight that it may break and become unfit for producing any music; nor keep it so loose that it should be able to produce no music. If you want to taste the sweetness of being off from worldliness, then get rid of the operation of pressing the wires too tight or keeping them too loose. Then you will see what wonderfully sweet tune is produced out of it. You enjoy this pleasure yourself; also do the favour of distributing this happiness among others. Siddhartha who was half dead felt a great effect of these words. So he forsook the path of extreme penances. He adopted the path of moderation & equipoise, in which there was no provision for

worldly pleasures and harsh penances.

On the full moon day of the month of *Baisahki*, he sat under that tree, with the determination that he would not leave this place, till he had achieved perfect knowledge. On that very day, he realised about the decisive fight between human desires and the spiritual powers. The human desires manifested themselves before him through pure knowledge. Siddhartha, went on climbing the four steps of Pure Knowledge, one by one. The final destination of meditation was the experience of super consciousness, which indicated the attainment of the natural (divine) state. In that state of perfection, Siddhartha realised those Truths, which produced within him perfect consciousness and divine knowledge. He became the *Buddha* (the Enlightened one); and all knowledge illumined itself inside of him.

That person is called the *Buddha*, who has achieved the spontaneous knowledge of truth and reality of all things. This knowledge comes to him through inner experience and he achieves the six kinds of knowledge which go by the name of Super Knowledge. 1. Supreme capacities, such as the ability to walk on water, 2. Godly ears (that can hear all things, near and far), 3. Omniscience, 4. Knowing the events of the past life, 5.

Divine sight, the knowledge of discrimination and 6. Destruction of all desires and of ignorance.

Anyone who achieves the knowledge of all these things is called the *Budha*. By the destruction of all the desires, he achieves perfection by which he is freed from the circle of births and deaths. This leads to the knowledge of Truth of all things, the destruction of the mind (the state of mindlessness) and the destruction of fancies and desires. Ignorance (non-knowledge) is totally destroyed, he gets the mindset of wanting nothing at all. This is the state, where a man is liberated from the circle of births and deaths. It is also called salvation or becoming a liberated soul. In this state, one feels total and supreme bliss, the realisation of Truth and super-consciousness; also one experiences supreme peace and quiet. Many supernatural events occurred in the life of Buddha. When Buddha gained enlightenment, the earth suffered six shocks and burst. The earth created a crack in the neighbourhood of Buddha. It is also recorded that Mother Earth decked in all ornaments half arose from the ground and gave her first salute to Buddha and welcomed him. After receiving the enlightenment, Buddha was so much immersed in bliss that for full seven weeks he remained in meditation.

One day the weather grew very cold. The rain began to fall in torrents. The cold greatly increased. It is recorded that the king of the *nagas* (snakes) got an opportunity to offer his services to *Buddha*. He half came out of the earth and covered the body of his God with the seven coils of his (to make him warm). He spread his hood over the head of Buddha (to keep him warm). In the same manner, we are confirmed in our belief that when True Emperor Guru Nanak graced the earth, the *Shesh Nag* (nag King) spread his hood over him and protected him from the strong heat of the sun. Rai Bular was the owner of Talwandi. He saw this miracle with his own eyes.

The King of snakes protected the Buddha from intense cold and rain by coiling seven times around him. When the weather grew warm, the serpent king uncoiled himself around him. It is believed that he (serpent king) assumed human shape and saluted at the feet of Buddha. He went round the holyman three times and then disappeared. After he got enlightenment, two merchants offered to him some eatables prepared from the juice of the sugarcane and the honey. But there was no utensil nearby to serve that food. At that time, the gods presented him with cups of gold to serve the food but Buddha declined the offer as it meant

luxury living. He remarked that such golden cups did not suit a mendicant. Then they presented cups of stone. The Chinese traveller Fa-Hein has mentioned this incident. He says that he had the sight of this great cup at Peshawar; this one big cup was made out of the ordinary four cups. The rims of the cups could be easily identified.

Once Buddha had to cross the River Ganga and the boatman refused to serve him without charging the fare for it. Making use of his supernatural powers Buddha crossed the river in one lap. The passengers who were travelling in that boat reported this matter to Bimbisar, King of Magadh. The king commanded that boatman should not charge any fare from the saints. Three Brahman brothers saw Bhagwan Buddha, proceeding to the royal palace. They saw a hut in which the sacred fire was burning non-stop. A female giant lived there. Buddha stayed in this hut; the giantess came out and tried her best to terrify Buddha. Buddha brought her under his control, reduced her size and seated her in his cup. In a similar event, once there were torrential rains and the river was flooded. The hut, where Buddha was staying got submerged in water. Keshap came in boat searching for Buddha (to rescue him from the flood). His wonder knew no bounds

when he found that Buddha was walking on the water, just as a person walks on earth. No part of his body got wet nor were his clothes drenched. Witnessing this incident, Keshyap not only turned a devotee, also his 500 disciples were converted to Buddhism.

Buddha proceeded towards the city, at the head of a batch of 1,000 mendicants. It is recorded in old documents that the king of that place Bimbhisar by name not only welcomed the Buddha, he also accepted the fundamentals of Buddha religion. Also he turned a follower of Buddha. On hearing such incidents, the residents of Kapilvastu, where Buddha had spent his early years, felt an intense desire to have the darshan (sight) of Buddha. Raja Shudhodan (father of Buddha) sent Udain and Chandak with this message. No sooner did they see the person of Buddha, they embraced Buddhism. Thereafter the king sent his seven ministers, along with servants to invite Buddha, but (when they saw Buddha) they came under the spell of Buddha and were so steeped in his love that they forgot everything. Only one person remembered the mission, with which they had come. He told Buddha that they had come there to take him to Kapilvastu. Buddha took pity on them and reached Kapilvastu after a journey of 60 days.

At Kapilvastu, Buddha got unprecedented welcome. The first Buddhist monastery was set up there. Thus the major kings of Bharat witnessed Buddha's powers and heard of his miracles, heard his sermons and all turned Buddhists. These supernatural powers came naturally to him, in his life. Buddha delivered his first sermon at Varanasi, at a place called Sarnath. His five original companions, who were with him at Gaya, became his first disciples. By degrees, the number of Buddha's followers, went on increasing. His Sangh (organisation) contained all sorts of persons, such as *Bhikshus* (mendicants), she-mendicants, monarchs, queens, aristocrats, ministers of state, businessmen, *Brahmans*, *Khatris*, *Vaishas*, *Shudra* etc. persons of all sorts. Mahtma Buddha preached his sermon, wandering on foot, all over the country. He delivered his sermons and lakhs of persons embraced his new faith. He changed the lives of thousands of persons.

Learned scholars and unsophisticated farmers had been completely influenced by his preachings. After preaching the message of brotherhood, broad-mindedness, renunciation, devotion, bliss and peace, and the need for the light of knowledge for 45 years, Buddha suffled off his mortal coil at the age

of 80 at a place called Kushinara; and lived eternally in salvation.

Apart from common folk, those who joined the religion of Buddha included many kings, queens, ministers, rich folk, businessmen and learned Brahmans. After his death, 5,000 persons examined his teachings, and they compiled his teachings in the shape of two *Sanghitas* and *pitaks*. This meeting of his followers is called the First Buddhist Conference.

The gospel that Buddha taught in his first lecture at Sarnath is known as the Middle Path. In that, he criticised the extreme philosophies. 1. Extreme indulgence or immersion in physical pleasures, 2. A life full of physical enjoyments or a life of extreme restraint which would lead to power and bliss. His gospel is called Eightfold Path - 1. Right thinking, 2. Right determination, 3. Right speech, 4. Right conduct, 5. Right livelihood, 6. Right effort, 7. Right memory, 8. Right meditation.

These eight parts include all the facets of the Right Conduct and correct philosophy of the religion of Buddha. The substance of all this can be summed up in three words - character (right conduct), meditation & wisdom. All these three indicate the path to salvation and liberation.

The principle of good conduct

and morality is dependent upon love for all beings. There is story, connected with Mahatma Buddha's mercy. Once he was walking through a forest. The sun was about to set. One shepherd, who reared the sheep was trying to get out of the forest, along with his flock, before sunset. He was raining lathi blows on his animals to make them hurry out of the jungle, before the sun set. In his flock was a lamb, with a lame leg, who was not able to keep pace with other animals. He was repeatedly receiving lathi blows, because he could not keep pace with others. Buddha asked the shepherd why he was hurrying his animals out of the jungle. He replied that the sun was about to set. If night falls on us in the jungle, not a single animal of my flock would be left alive. In this jungle live tigers and leopard. For this reason I want to reach the ford, while it is day. During the whole night, I will keep a lighted fire round my sheep to protect them from dangerous animals. Mahatma Buddha agreed with him, but he lifted the lame lamb, which was extremely confused and was fear-stricken. Buddha pressed the lamb to his chest and caressed him on its head, with his loving hand. Its heart was rid of fear and he felt the great wave of love, in the heart of Buddha. He sought to lick the hand of Buddha, with its raised

mouth. Thus in the atmosphere of love, they reached the shepherd's resting place where the shepherd made his sheep enter inside a fence. Mahatma Buddha also put down that lamb and took leave of that shepherd. He was surprised to see that the lame lamb was hobbling to follow Buddha. He again lifted him in his lap and once again released him among the sheep. That lamb came running after Buddha. When this happened twice or thrice, the shepherd asked Buddha, Oh Sadhu! what magic is there in you, with which you have cast a spell on my lamb. I wonder why this animal follows you again and again. In reply, Mahatma Buddha said, inside me, there a strong sentiment of love and sympathy for all beings; and that had got extreme attraction. (Love attracts all). For this reason that fraternity for all should come naturally to me. So dear brethren, if all human beings are full of love and sympathy, then one can experience the bliss of supreme peace in one's body. That shepherd touched Buddha's feet and entreated, please saint, make me your own (follower) and fill in my heart the virtues of this love; so that I too may feel relationship with these voiceless animals. He became the disciple of Mahatma Buddha.

Mahatma Buddha stressed his principles and his thoughts for the

welfare of the people for their happiness and for preaching mercy among them. The third, fourth and fifth part of his Eightfold Path are Right speech, Right Thinking, Right Livelihood. Right Speech means opportune, true and beneficial talk. Telling lies, slandering others, backbiting, speaking harsh words (that hurt) and doing harm with one's words are bad qualities. Mahatma Budha prohibited speaking harsh words, dry evil words and useless talk in which the fools indulge. Guru Maharaj also prohibited curt words :

Nanak, by speaking dryly, the soul and body become dry (evil).

He is called the most evil of the evil and the most evil is his reputation.

The sour-tongued person is discarded in God's court and the evil one's face is spat upon.

The harsh man is called a fool and he receives shoe-beating as punishment.

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ॥

ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ॥

ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ॥

ਫਿਕਾ ਮੁਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ॥

ਅੰਗ - 473

Bear not enmity to any one.

In every heart the Lord is contained.

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ **ਅੰਗ- 259**

It is not good to slander any one.

The foolish apostates alone do it.

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 755

Right conduct has been recognised as a very essential limb of every religion. Right conduct means good, moral and respectable action. This means keeping away from what hurts the beings and keeping away from killing them. Right livelihood means at all times performing actions, in a good manner and honestly. Also for earning one's livelihood, one should not take to theft; killing dacoit are not the right methods. Guru Maharaj ordains :

He who eats what he earns through his honest labour and from his hand gives something in charity; he alone, O Nanak, knows the true way of life.

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ **ਅੰਗ - 1245**

Guru Maharaj also never approved of wealth, earned by foul means. He ordains thus :

Taking halters, men go out at night to strangle others, but the Lord knows all, O mortal.

Concealed in places they look at others women.

They break into places, difficult of access, and enjoy wine deeming it sweet.

Over their respective misdeeds, they shall themselves afterwards, regret.

Azrail, the courier of death, shall

crush them like the mill full of sesame.

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਬਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥

ਅੰਗ - 315

Practising great deceit, the man acquires other's wealth.

Coming home, he squanders it on his sons and wife.

O my mind, practise not guile even by mistake. In the end, it is the thy own soul that shall have to render an account. Pause.

Every moment the body is waring off and the old age is having the upper hand.

Then no one shall pour water into the cup of thy hands

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥
ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥
ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ॥
ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 656

Thus ethical life is the foundation stone of every religion. About wealth, this is said in *Naseehat Naama* (charter of instructions).

The money belongs to one who spends it; the one who gives in charity as ordained by Him.

Hoard he not, nor does he consume

it alone.

The one who follows this principle from the core of his heart, attains heaven.

ਦਮੜਾ ਤਿਸਹੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੇ ਔਰ ਖਾਇ॥
ਦੇਵੇ ਦਲਾਵੈ ਰਜਾਇ ਖੁਦਾਇ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ॥

ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ

For too much wealth, Guru Maharaj ordains as under :

For this wealth many are ruined and it has disgraced many.

Without misdeeds it is not amassed, and it departs not with the dead.

ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ

ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ॥

ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ

ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 417

The last principles of the Eight fold Path, namely Right Endeavour, Right Thinking, Right Meditation - all these combined together keep knowing organs under control. To put it differently it means that the Eight-fold Path of Mahatma Buddha includes both harmony and self-control. Right Mindedness means having consciousness about the actions of body and mind. Mind control is the basis of Yoga and meditation are the foundation of Buddha's religion. Breath-control (*Prayayam*) is also one of means of yoga. Really there are four kinds of meditation :

Destruction of longings and awakening of the inner bliss is the first stage of *Samadhi*. When the divine nectar streams inside, then one attains concentration of mind. Supreme peace and bliss are the limbs of the third stage. In the fourth stage of meditation, there is complete concentration of mind. This is the real shape of true *Samadhi*.

Mahatma Buddha has mentioned four Truths, 1. Sorrow is born out of nature, 2. Life is full of miseries, 3. These miseries can be ended, 4. There is a way to get rid of all sorrow.

Birth and death, meeting and separation, disease-death, honour-dihonour, meeting and separation, cravings are the causes of the miseries. The greatest misery is due to ignorance. It is Buddha's belief that any being who is born is sure to die. The cause of all miseries is lack of knowledge (wisdom); that ignorance can be ended by true knowledge. Those who believe in Eight-fold Path, hold that the cause of misery is ignorance, attachment, desire, jealousy, and lack of balance (stability). These can be destroyed by making progress on the path of yoga. According to Guru's philosophy the chief cause of misery is *haume* (ego or I-ness). To get rid of misery, we have to practise Naam (repeating God's

Name) which is its antidote. When our consciousness reaches the sphere of Nam then we attain the stage of Truth, Wisdom and Bliss and achieve the stage of supreme love. There is total end to all miseries. Guru Gorakh Nath had put this question to Guru Maharaj one which pertains to of the branches of Buddhism.

"In what, what way the world comes into being, O man?

By what, what ills does it perish?

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥ ਅੰਗ- 946

Guru Ji's answer was :

"Through self-conceit the world comes into being, O Sire.

Forgetting the Name, it suffers pain and perishes.

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥ ਅੰਗ - 946

Even otherwise there is the mention of miseries in Bani (Holy Writ).

Firstly I feel the pain of separation from God and another pain is of the hunger for His meditation.

Another pain is of the fear of strong attack of the death's myrmidon.

Yet another pain is that infested with disease, my body shall pass away.

O ignorant physician, minister thou not any medicine to me.

ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ॥

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੁਤ॥

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੇ ਤਨਿ ਧਾਇ॥

ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੁ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 1256

So Mahatma Buddha also in a way is describing the world as a home of miseries. He ordains a path for the end of miseries. True Emperor Guru Nanak also ordains as under :

The young woman weeps for she has no husband.

Nanak, the whole world is in distress.

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 954

Along with this, he has suggested the remedy as under :

He, who believes in the Name, becomes victorious.

No other deed is of any account.

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - 954

So in Guru's system, God's Name has been described as the remedy for all ills. At one place, he has ordained as under :

I have seen the world to be such a gambler that forgetting God's Name, all ask for peace.

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ॥

ਅੰਗ - 222

This is for the information of the readers that whereas under Buddhism, the world has been called the home of all miseries, in the ideology of the Gurus, God's Name has been called the remedy for the liquidation of all

the miseries.

It is the opinion of Mahatma Buddha that by ending longings and desires one can achieve happiness; one can even become immortal (beyond the circle of deaths and lives). He has also stated that those who are waiting for riddance from the bondages of world and achieving unlimited happiness, it is essential for them to take to the Eightfold Path. He has ordained five rules for the householders, which are as under :

1. Fully adopt to live the life of mercy. Don't kill even the smallest of the living beings.

2. Don't take anything from anyone by force, or deceit. Give charity open-heartedly.

3. Don't bear false witness against anyone; nor slander anyone. Never tell a lie. Adopt the life of truth.

4. Keep clear of intoxicating drugs, hobbies and items of luxury. People with pure hearts never need any drug or som-ras (wine like thing).

5. Don't cast an adulterous look on your neighbour's wife. Save yourself from the prohibited sins. There are five moral principles, as recorded in *Dharam Granth* as under :

1. Never hurt any living being.

2. Have confidence in your rightful duty.

3. Keep clear of debauchery.

4. Never tell a lie.

5. One should never be addicted to intoxicating drugs.

Buddha preached non-violence, non-stealing, non-attachment to sexual desires. He prescribed celibacy for his he and she-mendicants. For the followers of Buddhism, practising of these five principles is essential. Apart from this, there are other numberless rules. The mendicants and she mendicants have to commit : I will not eat at any wrong time, I will keep away from music and dance, and other means of entertainment; I will not sleep on luxury beds (cushions); I will not wear ornaments of gold and silver. These apply to he-mendicants and she-mendicants. The householders too can practise them if they choose. There are four social virtues prescribed by Buddhism; namely friendliness (for all), pity, joy of serving others and impartiality. These stand for feeling of friendliness, mercy, feeling joy on showing sympathy and non-partisanship respectively. These qualities are stressed. These are the basis of the ethical qualities of Buddhism. This principle of friendliness can be compared to fraternity in Christianity. It means helping the needy and doing good to them. This sentiment leads to the

liquidation of enmity and hostility. Pity - it is another name for practising mercy. It destroys one's evil desire to harm others. This mercy is also termed pity and sympathy.

In Guru's system, great stress has been laid on mercy. Regarding killing of living beings, it is ordained in Bani

:

Thou killest life and deemest that as religious act. Tell me then, O my brother, what callest thou an irreligious act?

Thou callest thyself an excellent sage. Then whom callest thou a butcher?

ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ

ਬਾਪਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ

ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥

ਅੰਗ - 1103

Mercy is called the root of righteousness. *Japu Ji* says that Dharam (righteousness) which is the combination of many virtues, can't be born without mercy. It is ordained thus

:

(The mythical) bull is piety, the offspring of compassion, which is patiently holding the earth in order.

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੁਤੁ॥

ਅੰਗ - 3

Compassion he makes a shovel, his body the fire-material and kindles the fire of Divine vision.

His love, he places within his mind and abides in the contemplative mood, the four ages through.

ਦਇਆ ਫਾਹੁਰੀ ਕਾਇਆ ਕਰਿ ਧੁਈ
ਦਿਸ਼ਟਿ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਵੈ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਭਾਉ ਲਏ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ
ਚਹੁ ਜੁਗ ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 477

Then alone is the mortal deemed to be true, when he receives the true instruction.

He shows mercy to living beings and gives something in charity.

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਿਖ ਸਚੀ ਲੇਇ॥
ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ॥

ਅੰਗ - 468

Sympathy - sympathy bestows happiness on man. It destroys hate and jealousy. A sympathetic person, out of mercy, praises others. He does not slander anyone nor does he feel jealousy.

The fourth one is indifference which means ignoring it. Practise fortitude, feel enmity for no one. If for some reason, you get on the opposite side of anyone then withdraw yourself by and by.

Buddhism does not recognise the supremacy of the Vedas. It debunks the sacrifice of animals for rituals and *yagyas*. Buddha being an apostle of non-violence opposed all kinds of animal sacrifices. Buddha neither recognised the caste system nor did he believe in untouchability. His attitude towards women was at variance with the attitude prevailing then. He did not regard women to be

inferior. Guru Maharaj also ordains thus :

Why call her bad, from whom are born the Kings?

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥

ਅੰਗ - 473

Nor does Guru's ideology recognise any higher or lower castes. True Emperor Guru Nanak Maharaj went so far as to say :

Nanak seeks the company of those who are of low caste among the lowly, nay rather the lowest of the low. Why should he (he has no desire to) rival the lofty.

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ

ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ॥

ਅੰਗ - 15

In Guru's philosophy, it has been openly states :

In the next world, caste and power count not; hereafter, the mortal has to deal with the new beings.

A few, whose honour is of account, they are good.

ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ॥

ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ॥

ਅੰਗ - 469

In the womb dwelling, the mortal has no lineage and caste.

From the seed of the Lord, all have sprung.

Say, O Pandit, since when hast thou been a Brahman?

Waste not thy life by repeatedly

calling thyself Brahman. Pause.
 If thou art a Brahman, born of a
 Brahmin Mother, then, why hast thou
 not come by some other way?
 How art thou a Brahman, and how
 am I of low caste?
 How am I of blood and how thou art
 of milk?

ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ॥

ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਮਨ ਕਬ ਕੇ ਹੋਏ॥

ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਤ ਖੋਏ॥

ਜੌ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ॥

ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਰੇ ਨਹੀ ਆਇਆ॥

ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ॥

ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੁਧ॥ ਅੰਗ - 324

The caste of the devotees is as under
 :

*The One Name is the caste and
 honour of Lord's devotees. He
 Himself bedecks them.*

ਭਗਤਾ ਕੀ ਜਤਿ ਪਤਿ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ਆਪੇ ਲਏ
 ਸਵਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 429

*Namdev, the calico-printer and Kabir,
 the weaver, obtained salvation from
 the perfect Guru.*

*By recognising His Name they
 became the knowers of God and lost
 their ego and caste.*

ਨਾਮ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੋਲਾਹਾ

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੇਤੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ

ਹਉਮੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ॥

ਅੰਗ - 67

Thus Buddha did not recognise
 any caste or sub-caste. For Buddha

more than the purity of the mind, is
 the high character. He placed before
 the people the ideal of the fraternity,
 mutual love and equality. The
 instructions of Buddhism are open to
 all; anyone can practise them. It is not
 restricted to any nation. Its teachings
 are common to all. For these reasons,
 Buddhism which was born in India in
 short period spread all over the
 world. Mahatma Buddha never liked
 fanaticism. In its place, he accepted
 the Middle Path. Buddhism gave no
 definite view about the Creator of the
 Universe. His thesis is that with
 Nirvan (salvation) the circle of
 miseries is ended. His reach is upto
 liberation. He is in favour of an ideal
 man, in the form of a human being.
 As against this, in Guru's philosophy
 not much importance is attached to
 salvation. Liberation is not counted as
 the best of things. Guru Maharaj has
 ordained as under :

*He alone is emancipated who
 conquers his mind and mammon
 clings not to him, again.*

*He abides in the Tenth gate and
 obtains the knowledge of the three
 worlds.*

ਸੋਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ

ਫਿਰਿ ਧਾਤੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ॥

ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਰਹਤ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਪਾਇ॥

ਅੰਗ- 490

About a liberated soul, Gurumat has
 this to say :

Practising religious rituals, they sought salvation, but the wealth of salvation is attained to by praising the Lord.

Without the Guru's word, man is emancipated not. Practising hypocrisy, he wanders in species.

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਮੰਗਾਹੀ॥

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ

ਪਰਪੰਚੁ ਕਰਿ ਭਰਮਾਈ ਹੇ॥ ਅੰਗ - 1024

Describing the concept of salvation in this life Guru Maharaj ordains that in the characteristic of a liberated soul is liberation from duality :

He, who in his heart loves Lord's ordinance, is said to be the man having salvation while alive.

As is joy, so is sorrow for him.

In that state, there is everlasting happiness and no separation from God.

As is gold, so is dust for him.

As is nectar, so is sour poison for him.

To him as is honour, so is dishonour.

As is the pauper, so is the king.

He, who deems that what God puts in vogue, is the proper way; that man, O Nanak, is said to be emancipated while still alive.

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

About a person who is a liberated soul in this life itself, Guru Maharaj has this more to say :

He alone is said to be emancipated in life, from within whom ego is stilled.

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਸੋ ਆਖੀਐ

ਜਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ॥ ਅੰਗ - 1010

Guru Maharaj has ranked the love and the keen desire to see Waheguru as higher than liberation :

Everyone longs for paradise, emancipation and elysium and ever rests all his hopes on them.

The persons desirous of the God's vision ask not for emancipation.

Obtaining His vision, their soul is sated and comforted.

ਸੁਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭਿ

ਬਾਂਛਹਿ ਨਿਤਿ ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੀਜੈ॥

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ

ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨੁ ਧੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 1324

I desire not empire and I desire not salvation; my soul longs for the love of Thine lotus feet.

ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ॥ ਅੰਗ - 534

The Fifth Master has ordained that a devotee seeking the *darshan* (sight) of God does not care even to look with a lifted eye on salvation nor has he any desire for heaven.

Millions of heavens equal not the Lord's Name.

The Lord-divine even forsakes the desire of poor emancipation.

ਕਈ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾਹੀ ਲਵੈ ਲਾਗੇ॥

ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਤਿਆਗੇ॥

ਅੰਗ - 1078

Of course, in Guru's philosophy salvation has been ranked as a very exalted state. Buddhism treading its own path ultimately achieves salvation. But in Guru's philosophy higher than salvation is to merge with *Waheguru* and become one with Him (to become an indistinguishable part of God). According to Buddhism, a liberated soul is liberated from the circle of births and deaths. As against this, *Gurmat* holds that ultimate goal is the attainment of truth.

Kabir, repeating "Thy Name" I have become like 'Thee'. In me now "I" has remained not.

When difference between me and others has been removed, then wheresoever I see, there I see but Thee, O Lord.

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਹੁਆ

ਮੁੜ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥

ਅੰਗ - 1375

To be merged in Thee, to become one with Thee, is the ultimate state of total annihilation. The Self himself becomes God, which is his real form. He totally forsakes any feeling of I-ness. Though Buddhism does not believe in the existence of the Creator, yet it has discovered the cause of human self going astray. He realised that the self wanders aimlessly due to ignorance. He is caught in the meshes of illusion and cries. Buddhism believes in attaining firm knowledge for liberation. As opposed to this Guru's ideology holds that *haume* (I-ness) keeps the self at a lower level. It creates a doubt that he is separate from God. Constantly practising this, involves him in the circle of lives and deaths, which implies all misery.

Ego is a chronic disease, but it has also its curing medicine.

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ

ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 466

That panacea is God's Name. By making the earning of Nam, this terrible disease of *haume* (I-ness) can be completely cured. The consciousness of being a separate entity (from God) vanishes when one merged with God. Otherwise there is complete unanimity between the philosophy of Buddhism and thought system of the Gurus. So long as there

is the question of practising high conduct, both of them inspire their devotees to practise it (high conduct). But *Gurmat* accepts the adoption of love as a very special virtue, because if there is no God with all powers (Omnipotent) over our head, then it becomes extremely difficult to swim across the sea of life. If we catch hold of the cord of love, it will elevate us into the sphere of Godhood and we lose our separate entity in God, Who is all truth, all Wisdom and all Bliss and become the Form of God, through the miracle of seeing (the Truth). This is our speciality for during the present Iron Age, it is near impossible to swim across the world, without adopting the path of Love.

Indifference - towards the world in our behaviour, (ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ)

- Devotion being the chief means (ਮੁਖ ਭਗਤੀ)

- Unshakeable faith in knowledge (ਨਿਹਚੇ ਗਿਆਨ)

Nirvan is another name for *Turiya state* (highest state beyond Three *gunas*). But the Guru's system deals with something that is far ahead of *Turiya state*. That is the Eighth state. About *Nirvana state*, the Guru's commandment is :

The Imperishable rank is obtained through the Lord's Name alone.

ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਇਕ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ॥ ਅੰਗ - 1163

According to the Guru's philosophy, it is God's Will that sets in motion the bodily actions. It is all the Sweet Will of *Waheguru*. The one who does the action is a non-doer, for each action is due to the Commands of *Waheguru*. The feeling of I-ness (I am the actor) or of separate identity of the one's self is completely gone. Whatever is happening is taking place according to the immutable laws of nature whether that action takes place on the field of battle, where swords are wielded, though one may be sacrificing his body (dying for a cause). All that takes places is according to Command of *Waheguru*. When the idea of I-ness is gone then the actions are being performed by God Himself.

In the Guru's system, the place of harsh penances and austerities is taken by love, which is the chief force. *Nam* is the Path and *Nam* is the end achievement: all is God and there is none else than God.

Now I see the Lord, hear of the Lord and narrate but the One Lord.

The Supreme Soul is the Creator of the world. Without the Lord, I know no other.

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AU\$	800 AU\$
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$

ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ 'ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ' ਸੈਨਹੋਜੇ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਵਿਹਾਰੀ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ 'ਰਾਮਕ ਸ੍ਰੀ ਅਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਖੇ 'ਆਰਮ ਆਰਕ ਸਟਾਲ' ਚਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ 'ਸੈਨਹੋਜੇ' (ਅਮਰੀਕਾ) ਵਿਖੇ 'ਆਰਮ ਆਰਕ ਸਟਾਲ' ਚਾ ਦਿੱਤਾ।

ਵੇਲੇ-ਅਰੀਏ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 'ਆਰਮ ਆਰਕ ਸਟਾਲ' ਚਾ ਦਿੱਤਾ।

ਫਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ-ਅਰੀਏ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬੰਦਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹ (ਫਰਾਂਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੱਠੇ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ
ਆਗਮਨ ਦਿਵਸ
ਸਬੰਧੀ

ਗੁਰਮਤਿ
ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

ਸ੍ਰੀ ਮਨ ਸੈਤ ਬਾਬਾ ਫਿਰਕਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

17 ਜੂਨ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ